

**Lehmästäkö lemmikki?
Opas harrastusmaiseen
kotieläinten pitoon**

Opinnäytetyö

Sanna Sovasalo-Tarvainen

Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma

Hyväksytty _____.____.____

Koulutusala: Luonnonvara-ala	
Koulutusohjelma: Maaseutuelinkeinojen ko	Suuntautumisvaihtoehto:
Työntekijä/tekijät: Sanna Sovasalo-Tarvainen	
Työn nimi: Lehmästä lemmikki? Eli opas harrastusmaiseen kotieläinten pitoon	
Päiväys: 19.10.2007	Sivumäärä/liitteet: 62+2
Ohjaaja/ohjaajat: Pirjo Suhonen, Hilikka Kämäräinen	
Toimeksiantaja: Maaseudun kehittämissyhdystys Ylä-Savon Veturi ry	
Tiivistelmä: Yhä paranevien etätyömahdollisuuksien ja liikenneyhteyksien mahdollistamana maaseudusta on tullut monia houkutteleva asuinpaikka. Maallemuuttajat etsivät maaseudulta rauhallista ja turvallista asuinpaikkaa, jossa on tilaa harrastaa. Kotieläinten pito on yksi harrastusmahdollisuus, jota maaseudulla on mahdollista toteuttaa. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää mitä lemmikkikotieläintä hankkivan ihmisen tulee tietää eläimen hoidosta. Lisäksi selvitetään eläintenpitoon liittyviä määräyksiä, kuten eläinten rekisteröinti, siirtoasiakirjat ja kuolleen eläimen hävittäminen. Selvityksen aihe on rajattu yleisimpiin kotieläimiin, eli nautoihin, lompaisiin, vuohiin, sikoihin ja siipikarjaan. Hevosista on jo olemassa laaja kirjallinen aineisto sekä hyviä internet-lähteitä, joten hevonen on jätetty varsinaisesta tutkimuksesta pois. Eläintenpidon tärkein taustatekijä on eläinsuojelulaki. Toinen huomioon otettava asia, varsinkin kotieläinten kohdalla, on tarttuvien eläintautien vastustaminen. Suomen eläintautitilanne on tällä hetkellä hyvä, mutta huolimattomuus tautitorjunnassa voi muuttaa tilanteen nopeasti ja lemmikkikotieläin voi levittää tauteja siinä missä tuotantoeläinkin. Valmiista aineistosta tehdään sähköinen opas, joka sijoitetaan internetiin. Opas on vapaasti kaikkien käytettävissä. Sisällöstä on tehty mahdollisimman yleiskielinen ja mahdolliset maatalous-alan erikoistermit on selostettu oppaan sanastossa. Tutkimusaineiston lisäksi oppaassa on monitahoinen linkkilista, jonka avulla oppaan käyttäjä voi hankkia lisätietoa. Oppaan lopullinen sijoituspaikka on Ylä-Savon Veturin kotisivuilla, siihen asti se löytyy osoitteesta: http://webd.savonia-amk.fi/www/pm39068	
Avainsanat: Maallemuutto, eläinsuojelu, tartuntataudit, lemmikki, kotieläin, nauta, sika, vuohi, lammas, siipikarja, kana, ankka, hanhi,	
Luottamuksellisuus: Julkinen	

Field of study: Natural Resources and the Environment	
Degree Programme: Agriculture and Rural Development	Option:
Author(s): Sanna Sovasalo-Tarvainen	
Title of Thesis: Cow as a pet? Guide for animal husbandry as a hobby	
Date: 18.10.2007	Pages/appendices: 64+2
Supervisor(s): Pirjo Suhonen, Hilikka Kämäräinen	
Project/Partners: Local Development Association Ylä-Savon Veturi ry	
Abstract: <p>Increasingly improving possibilities for remote work and better traffic connections persuade people to move from urban areas to rural areas. These people are looking for peaceful and safe place to live. Also the cost of living and house prices are usually lower in the countryside. There are also possibilities for many different hobbies which may be impossible in urban areas, such as animal husbandry.</p> <p>The main target of the Thesis is to find out what a livestock pet owner should know about animal management. These are for example animal registering or right management of dead animals. There is also some advice for animal feeding, health care and housing. The content of the Thesis includes cattle, swine, sheep, goats and poultry. Horses are excluded because there is already a lot of information available about horse management in literature and internet.</p> <p>For keeping animals the most important background factor is the law on Prevention of Cruelty to Animals. Another important matter is Animal Disease Prevention. The disease situation in Finland is still good, but it can change suddenly due to negligence in the disease control.</p> <p>The guide will be published in Internet and it is public and available for everyone. The text is easy to read and is suitable also for people who do not have an agricultural background. Several agricultural terms are explained in glossary. In the guide there is also a extensive link collection which can be used for more information.</p> <p>The guide will be later in Ylä-Savon Veturi home page, but at the moment it can be found in http://webd.savonia-amk.fi/www/pm39068</p>	
Keywords: Counter-urbanization/movement to rural areas, animal protection, livestock diseases, pet, livestock, cattle, swine, goat, sheep, poultry, hen, duck, goose	
Confidentiality:	

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	4
2	IHMINEN JA ELÄINTEN PITO	5
2.1	Miksi ihminen pitää lemmikkieläimiä	5
2.2	Eläinsuojelu	6
2.3	Tarttuvien tautien ennaltaehkäisy	7
3	KOHDERYHMÄ	9
3.1	Maallemuuttaja	9
3.2	Maaseudun kehittämissyhdystys Ylä-Savon Veturi ry	11
4	TUTKIMUKSEN TAVOITE	13
4.1	Lemmikin omistajan näkökulmasta	13
4.2	Internet-oppaan laatiminen	14
5	TOTEUTUSMENETELMÄ	15
6	KÄSITELTÄVÄT ELÄIMET	17
7	ELÄIMEN HANKINTA	23
7.1	Rekisteröinti	23
7.2	Siirtoilmoitus	24
7.3	Eläinsuojelulaki ja -asetus ja eläinten pidosta ilmoittaminen	25
7.4	Ympäristölupa	26
7.5	Rakennuslupa	26
7.6	Kuolleen eläimen hävittäminen	27
8	KUSTANNUKSET JA KOTITARVETUOTANTO	29
8.1	Maito	29
8.2	Munat	30
8.3	Villa ja nahka	31
8.4	Liha	31
9	RUOKINTA	33
10	SISÄTILAT JA ULKOILU	38
11	TERVEYDENHOITO	46
11.1	Kehonhoito	46
11.2	Tarttuvien tautien torjunta	49
12	HOITAJA	51
13	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	53
13.1	Kirjallinen osuus	53
13.2	Internet-opas	54
	LÄHTEET	59
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Maallemuutosta on tullut 2000-luvulla eräänlainen trendi, sillä kallistuvat kiinteistöjen hinnat ja yhä ahtaammaksi kaavoitettavat asuinalueet saavat ihmiset etsimään parempaa elämänlaatua kaupunkien ulkopuolelta. Toisaalta maaseutukuntiin myös toivotaan uusia asukkaita ja erilaiset hankkeet pyrkivät parantamaan maaseudun imagoa ja lisäämään kaupunkilaisten maallemuuttohalukkuutta. Osa maallemuuttajista etsii nimenomaan mielikuvien maaseutua, jossa lehmät laiduntavat teiden varsilla ja maiseman täyttävät peltoaukeat. Mielikuvissa saattaa siintää myös omien kotieläinten hankinta, esimerkiksi pienen kotitarvekanalan perustaminen.

Työn tarkoituksena on selvittää, mitä lemmikkikotieläimen pito käytännössä tarkoittaa. Saatavilla oleva kirjallisuus keskittyy pääsääntöisesti tuotantoeläimiin, joten sitä ei välttämättä voida suoraan soveltaa harrastusmaiseen eläinten pitoon. Työn lähtökohdiana on se, että kaikenlaisen eläinten pidon perusteena on Suomen eläinsuojelulaki ja että eläintä on hoidettava niin, ettei sille aiheudu turhaa kärsimystä. Lisäksi nimenomaan kotieläinten pitoon vaikuttaa myös tarttuvien eläintautien vastustusohjelma, jonka avulla pyritään säilyttämään Suomi eläintautivapaana maana. Tämän vuoksi on annettu tarkemmat ohjeet muun muassa kunkin eläinlajin rekisteröinnistä ja nämä ohjeet koskevat myös harrastuskotieläimiä. Lisäksi lemmikkikotieläintä harkittaessa on myös perehdyttävä kyseisen eläinlajin omiin luontaisiin käyttäytymistarpeisiin, jotta sitä voidaan hoitaa sille sopivalla tavalla.

Tutkimuksen aineistona on käytetään erilaista lähdekirjallisuutta sekä Elintarviketurvallisuusviraston, Maa- ja metsätalousministeriön, Eläintautien torjuntayhdistyksen ja eri eläinyhdistysten antamia määräyksiä ja ohjeita. Työssä selvitetään harrastusmaista eläinten pitoa koskevat lait ja ohjeistukset, eläinten ruokinta ja perushoito, eläinten asuintilat sekä eläimistä mahdollisesti saatavat tuotteet ja muu hyöty, kuten umpeenkasvaneiden alueiden laiduntaminen. Valmistuneesta aineistosta laaditaan internet-sivusto, joka on kaikkien vapaasti käytettävissä.

2 IHMINEN JA ELÄINTEN PITO

2.1 Miksi ihminen pitää lemmikkieläimiä

Ihmisen kanssa elävillä eläimillä on monenlaisia rooleja, aiemmin eläimen tuli olla jollain tavalla hyödyllinen, jotta sen pito nähtiin kannattavaksi. Hiirikissan, metsästyskoiran tai puukuormaa vetävän hevosen tehtävänä on kuitenkin aina ollut myös ihmisen seuralaisena toimiminen, tiedosti ihminen sen sitten tai ei.

Ihmisen ja eläimen suhdetta on tutkittu paljon ja vihdoin on todistettu tieteellisestikin se, minkä lemmikinomistajat ovat tienneet jo kauan. Lemmikkieläimet ovat hyväksi ihmisen terveydelle ja jo pelkästään eläimen läsnäolo nostaa ihmisen mielialaa. On todettu, että eläimen silittämällä on verenpainetta alentava vaikutus ja autistisilla lapsilla on havaittu eläimen läsnäolon lisäävän myös lapsen halua ottaa kontaktia ihmisiin. (Kettinen 2007.)

Nykyisin terveydenhoidon apuna käytetäänkin ns. terapiaeläimiä. Ratsastusterapeutin työ on yksi esimerkki ammattimaisesta eläimen läsnäolon ja ihmisen terveydenhoidon yhdistämisestä. Harrastuspohjalta tapahtuva terapiatoiminta on monialaisempaa, mutta tunnetuinta lienee ns. kaverikoiratoiminta. Kaverikoirat (tai -kissat!) käyvät omistajiensä kanssa sairaaloissa tai palvelutaloissa, missä potilaat tai asukkaat voivat vapaasti rapsutella ja helliä eläimiä. (Kettinen 2007; Aro 2003)

Syy eläinten tervehdyttävään voimaan lienee pääasiassa siinä, että ihminen tuntee itsensä tarpeelliseksi hoivatessaan eläintä, joka ei selviäisi ilman ihmistä. Lisäksi eläin toimii ystävänä, jolle voi rauhassa kertoa mieltä painavat asiat, eikä ole pelkoa, että se kertoisi ne eteenpäin. Eläimen hoivaaminen koetaan myös yleisesti hyväksytyksi tavaksi osoittaa tunteita. (Kettinen 2007.)

Terveydellisten vaikutusten lisäksi eläinten pito opettaa erityisesti lapsille vastuun kantamista sekä luonnollisen suhtautumistavan eläimiin ja elämään yleensä. Eläimistä on myös konkreettista seuraa ja lisäksi eläimet toimivat monesti hyvänä keskustelun avaajana ja ehkä auttavat näin uusien tuttavuuksien solmimisessa.

2.2 Eläinsuojelu

Huolimatta eläinten luomasta hyvänolontunteesta tai alentuneesta verenpaineesta, ihmisen ei valitettavasti aina kohtele eläimiä kovinkaan toverillisesti. Eläinsuojelulaki (247/1996) on säädetty ohjeistamaan ihmisiä eläinten käsittelyssä ja hoidossa. Lisäksi se puuttuu varsinaiseen eläinrääkkäykseen, tehden siitä rangaistavan teon.

Eläinten suojelulla ja hyvinvoinnin turvaamisella on pitkä historia, sillä ensimmäiset maininnat eläinten huomioon ottamisesta ovat jo muinaisen Egyptin ajoilta, noin kahden vuosituhannen takaa. On löydetty myös mainintoja eläinten hoitokodeista, joita aasialaisten uskontojen harjoittajat ovat perustaneet 200-luvulla. Toisaalta ainakin antiikin Rooman ajoista lähtien, aina tähän päivään saakka, on eläimiä käytetty myös ihmisen huvitukseksi. (Streng 1999, 11–12.)

Ensimmäinen varsinainen eläinsuojelulaki on säädetty Englannissa 1800-luvun alkupuolella. Tätä on edeltänyt muun muassa lakiesitys eläinten rääkkäämisen kieltämisestä. Lain voimaantulon myötä perustettiin myös Englannin ensimmäinen eläinsuojeluyhdistys. Kaupungistumisen ja teollistumisen sanotaan olleen eläinsuojeluaatteen taustalla, sillä maataloudesta etääntyneet kaupunkilaiset näkivät tuotantoeläimet lemmikkien kaltaisina. (Streng 1999, 15–16.)

Suomessa eläinsuojelu alkoi nousta keskustelun aiheeksi myös 1800-luvun alussa, mutta aihe ei saavuttanut vielä kovinkaan suurta kiinnostusta kansalaisten osalta. Vasta muutama vuosikymmen myöhemmin, 1800-luvun puolessavälissä, eläinten suojelu nousi uudestaan puheenaiheeksi ja se sai pian puolestapuhujikseen muun muassa Zacharias Topeliuksen ja Johan Vilhelm Snellmanin. Vuonna 1865 tulikin voimaan asetus, joka kielsi eläimen tahallisen rääkkäämisen. Ensimmäinen varsinainen eläinsuojeluyhdistys perustettiin Turussa kuitenkin vasta vuonna 1871, josta voidaan katsoa eläinsuojelun varsinaisesti alkaneeksi, sillä eläinrääkkäyksen kieltävän asetuksen sisältö ei ollut yleisesti kansan tiedossa ennen yhdistyksen perustamista. (Streng 1999, 16–17.)

Suomen ensimmäinen eläinsuojelulaki on säädetty vuonna 1934 ja lakia on uudistettu 70- ja 80-luvuilla. Nykyinen, voimassa oleva laki on vuodelta 1996. Vuonna 1992 sil-

loiseen lakiin tuli uudistus, jonka perusteella erillisessä asetuksessa voitiin määritellä tarkemmin esimerkiksi eläimen säilytystilan koko. (Streng 1999, 20, 22, 26.)

Alun perin eläinsuojelun taustalla on ollut ihmislähtöinen katsantokanta (Vilka 1998, 63). Nähtiin, että ihmisen eläimiin kohdistama julmuus oli rangaistavaa ja, että ihmisen tuli ”jalostua ja taistella ihmisessä olevaa eläimellisyyttä vastaan” (Streng 1999, 16). Nykyisessä eläinsuojelulaissa on myös mainittu ihmisen velvollisuus eläinten hyvinvoinnin edistämiseen. Nämä ihmislähtöiset mallit eroavat eläinsuojelijoiden eläinlähtöisestä näkemyksestä siinä, että jälkimmäinen käyttää lähtökohtanaan termiä ”eläinten oikeudet”. (Vilka 1998, 64.)

Lemmikkikotieläintä harkitseva ihminen ei välttämättä näe eläinsuojelulakia ensimmäisenä tarkasteltavana lähteenä, sillä koetaan ehkä, että eläimistä huolta pitävä ihminen ei voi rikkoa eläinsuojelulakia. Eläinsuojelulakiin ja -asetukseen on kuitenkin kirjattu yleisesti eläinten pidon perusteet ja jo siksi siihen on hyvä perehtyä. Vuoden 1996 eläinsuojelulaissa on maininta (4 §): ” *Eläimen pitopaikan on oltava riittävän tilava, suojaava, valoisa, puhdas ja turvallinen sekä muutoinkin tarkoituksenmukainen ottaen huomioon kunkin eläinlajin tarpeet. Eläimen pitäminen tarpeetonta kärsimystä tuottavalla tavalla on kielletty*” (Eläinsuojelulaki 1996). Tässä huomioidaan ensimmäistä kertaa eläimelle lajityypillinen käyttäytyminen. Lisäksi vuoden 1996 laissa on ensi kertaa huomioitu myös niin sanotut harrastuseläimet, joihin voidaan lukea myös lemmikkeinä olevat kotieläimet (mm. 24 §). (Streng 1999, 26, 71.)

Laissa ei kuitenkaan mainita, mikä on esimerkiksi lampaalle riittävän tilava tai suojaava asumus. Sen takia maa- ja metsätalousministeriö on julkaissut myös lajikohtaiset eläinten pitoa koskevat määräykset, jotka pohjautuvat eläinsuojelulakiin, mutta ovat sitä yksityiskohtaisemmat. Suosituksissa määritellään karsinoiden, parsien, häkkien ja laitumien vähimmäiskoot, riittävä valonmäärä, lämpötila sekä muut eläimen elinoloja ja hoitoa koskevat seikat. Suositukset on annettu ensisijaisesti tuotantoeläimiä varten.

2.3 Tarttuvien tautien ennaltaehkäisy

Eläinsuojelulain lisäksi kotieläinten pitoa ohjaavat kiristyneet määräykset harrastuskotieläinten rekisteröinnistä ja eläinten siirtoon tarvittavista asiakirjoista. Nämä seikat

ovat harvoin maatalouden kanssa toimimattomien henkilöiden tiedossa. Määräysten tiukentuminen on seurausta lähihistorian suurille eläintautiepidemioille, joilta Suomi on toistaiseksi välttynyt. Viime vuosikymmenen suurimpia eläintautitapauksia ovat olleet:

- sikaruttoepidemia Hollannissa vuonna 1997 ja Isossa-Britanniassa vuonna 2000
- suu- ja sorkkatautiepidemia Isossa-Britanniassa, Hollannissa ja Ranskassa vuonna 2001
- Newcastlel tauti -epidemia Tanskassa vuonna 2002
- Lintuinfluenssa-epidemia Hollannissa vuonna 2003 (ETT pähkinänkuoressa 2006).

Lisäksi tuotantoeläimiin on levinnyt erilaisia tarttuvia viruksen aiheuttamia tauteja, joita ei ole luokiteltu vaarallisiksi, mutta jotka voivat silti huonontaa eläinten yleiskuntoa ja tätä kautta alentaa tuotosta. Eläimiä voidaan joutua lääkitsemään jopa rutiininomaisesti. Runsas yleislääkitys voi aiheuttaa sen, että syntyy uusia bakteerikantoja, jotka ovat vastustuskykyisiä nykyisille lääkkeille. Lisäksi lääkkeitä voi jäädä jäämiä elintarvikkeisiin. Tämä kaikki vaikuttaa maatalouteen ja yksittäiseen tuottajaan, jonka koko elinkeino voi olla epidemian sattuessa uhattuna. (ETT pähkinänkuoressa 2006.)

3 KOHDERYHMÄ

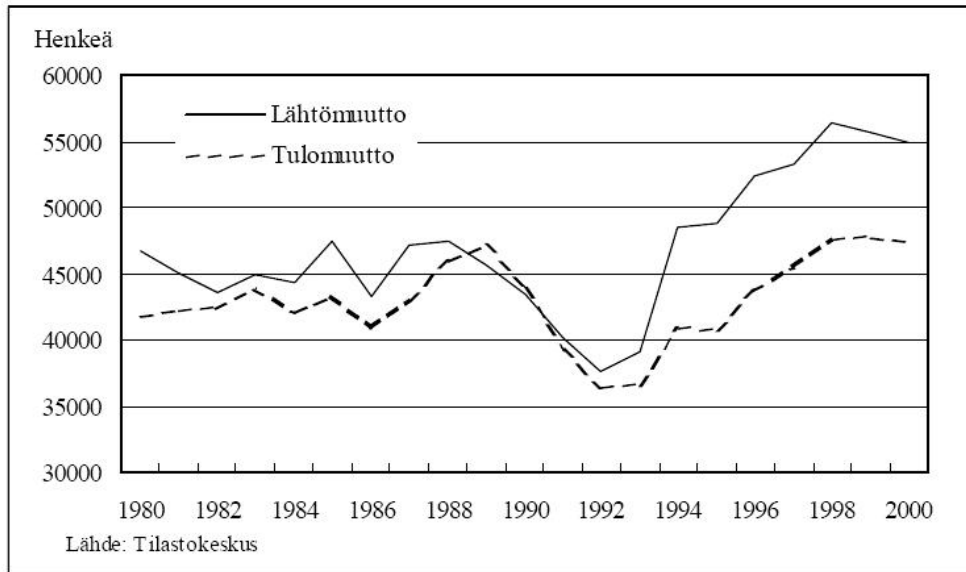
Tämä selvitys on kohdistettu ensisijaisesti maallemuuttajille, jotka harkitsevat lemmikkikotieläimen hankintaa. Kotieläinten pitoon liittyvistä määräyksistä ja käytännön seikoista ei ehkä olla kovin tarkkaan selvillä, ja siksi mielikuva pihamaalla kuopsuttelevista kanoista tai laitumella käyskentelevistä lampaista voi olla hyvinkin ruusuinen.

Tuotantoeläin-painotteinen kirjallisuus ja maatalouden termit eivät välttämättä avaudu helposti alaa tuntemattomalle. Samoin virallisten ohjeiden etsiminen voi tuottaa hankaluuksia, jos ei ole ennalta tiedossa mikä viranomainen niitä ylläpitää ja julkaisee. Maallemuuttaja ei toki ole ainoa tämänkaltaisen tiedon tarvitsija. Myös esimerkiksi kotieläinpihoilla, kouluilla tai jopa varsinaisilla maatalouden harjoittajilla voi olla op-
paalle käyttöä.

3.1 Maallemuuttaja

Maallemuutosta on tullut käsite oikeastaan vasta 90-luvulla, jolloin muuttoliikkeeseen kohdistunut tutkimus on selvästi lisääntynyt. Sota-ajan siirtolaisten jälkeen ensimmäinen varsinainen muuttoaalto tapahtui 60- ja 70-luvuilla, kun sotien jälkeen syntynyt sukupolvi muutti paremman elintason toivossa kaupunkeihin ja Ruotsiin. Seuraava muuttoaalto oli seurausta 90-luvun lamasta, jonka jälkeen muualta maasta muutti ihmisiä työpaikkojen perässä Etelä-Suomen kasvukeskuksiin. (Nivalainen 2002, 7-8.)

Edelleen on vallalla käsitys, että muuttoliike suuntautuu ainoastaan suuria kaupunkikeskittymiä kohti. Kuvio 1 osoittaa, että vaikka maaseudulta kaupunkeihin lähtevien muuttajien määrä on kääntynyt jyrkkään nousuun 90-luvulla, niin käytännössä Suomessa on tapahtunut muuttoliikettä koko ajan myös maaseudulle päin. Tilastokeskuksen mukaan esimerkiksi vuonna 2000 tulomuuttajia maaseutumaisiin kuntiin oli lähes 50 000 henkilöä eli 16 % kaikista muuttajista. Tulomuuttajien osuus maaseutukuntien väestöstä on keskimäärin 4 %. (Nivalainen 2002, 9.)

KUVIO 1. Maaseudun lähtö- ja tulomuuton henkilömäärät vuosina 1980-2000 (Nivalainen 2002, 9.)

Ikärakenteeltaan maallemuuttajat ovat joko 30–34-vuotiaita, yleensä lapsiperheitä, tai eläkeikää lähestyviä tai jo eläkkeelle jääneitä ihmisiä. Maaseudun asukkaiden ikärakenne on kuitenkin vääristymässä, sillä 20–30-vuotiaat aikuiset muuttavat työn tai opiskelujen perässä maaseudulta kaupunkiin. Maallemuuttajien määrä ei riitä täyttämään maaseudulta työn perässä muuttavien nuorten ja sitä myötä syntyvyyden alenemisen aiheuttamaa vajetta. (Nivalainen 2002, 1, 10–11.)

Maallemuuttajia on hiukan yli puolet kaikista maaseutukuntien tulomuuttajista, loput tulijoista muuttavat maaseudun sisällä. Maallemuuttajista osa pysähtyy kaupunkien välittömään läheisyyteen, osa jatkaa vielä pidemmälle, ydinmaaseudulle, ja pieni osa vielä tätäkin kauemmas, harvaan asutulle maaseudulle. Etäisyyttä kaupunkiin ei kuitenkaan haluta kasvattaa liian suureksi ja syrjäiselle maaseudulle muutetaan vain harvoin. Liikenneyhteyksien paraneminen ja mahdollisuus etätyön tekemiseen ovat myös vaikuttaneet ihmisten maallemuuttohalukkuuteen. (Nivalainen 2002, 9; Myrskylä 2006, 14.)

Suurin osa muuttajista on paluumuuttajia, joilla syy muuttoon on halu päästä takaisin kotiseudulle tai lähelle perhettä ja sukulaisia (Saloranta 2007, 12). Yleisesti ottaen tärkeimpiä syitä maallemuuttoon ovat halu parantaa elämänlaatua ja lisätä asumisväljyyt-

tä. Maaseutua pidetään turvallisena asuinpaikkana, jossa naapurit pitävät huolta toisistaan ja eläminen on edullisempaa ja itsenäisempää kuin kaupungissa. Ympäröivä luonto ja leppoisa elämänmeno nähdään rauhoittavina tekijöinä ja tervetulleena vastapainona kaupungin kiireelle. Maaseudulle houkuttelevat muun muassa myös tilan tarve, kiinnostus oman ruoan tuottamiseen, mahdollisuus kotieläinten pitoon tai halu elää ympäristöstävällisemmin. Yhteistä suurimmalle osalle muuttajista on se, että muutto kohdistuu eläväksi mielletylle alueelle, jossa peruspalvelut (mm. kauppa, peruskoulu) ovat jossain määrin turvattuja. Muuttajat etsivät virkeitä kyläyhteisöjä ja elävän näköistä maaseutua. (Nivalainen 2002, 4-6; Saloranta 2007, 5.)

Maaseutupolitiikan tavoitteena on lisätä maaseudun vetovoimaisuutta asumis- ja työkentelypaikkana. Maaseudun kehittämissyhdistysten tehtävänä on kannustaa ja kouluttaa kyläyhteisöjä ja yksittäisiä ihmisiä parantamaan oman kotiseutunsa viihtyisyyttä sekä luomaan alueelle uusia yrityksiä ja työpaikkoja. Samalla pyritään luomaan maaseudun asukkaille hyvä elinympäristö ja houkuttelemaan alueelle uusia tulijoita. Uusiin asukkaiden houkuttelemiseksi hankkeet ovat muun muassa kunnostaneet kyläympäristöjä, kartoittaneet remontoitavia kiinteistöjä tai kunnan omaa tonttitarjontaa (Saloranta 2007, 12).

3.2 Maaseudun kehittämissyhdistys Ylä-Savon Veturi ry

Tutkimuksen toimeksiantajana toimii maaseudun kehittämissyhdistys Ylä-Savon Veturi ry. Pohjois-Savossa on yhteensä kolme kehittämissyhdistystä, kaksi muuta ovat Kalakukko 2006 ry sekä Maaseudun kehittämissyhdistys Mansikka ry. Ylä-Savon Veturin toiminnanjohtaja on Taina Väre. Kuviossa 2 näkyy Ylä-Savon Veturin toiminta-alue, johon kuuluvat Iisalmi, Keitele, Kiuruvesi, Lapinlahti, Maaninka, Pielavesi, Sonkajärvi, Varpaisjärvi ja Vieremä. (Mitä maaseudun kehittämissyhdistyksen tekevät Pohjois-Savossa? 2003, 1; Veturin toiminta-alue 2006.)

KUVIO 2. Ylä-Savon Veturin toiminta-alue ulottuu yhdeksän pohjoissavolaisen kunnan alueelle (Veturin toiminta-alue 2006.)

Ylä-Savon Veturin toiminta on alkanut vuonna 1997 ja vuonna 1999 se on rekisteröity maaseudun kehittämissyhdystykseksi. Yhdistyksen tavoitteena on kannustaa maaseudun asukkaita yhteistyöhön alueen kehittämiseksi tarjoamalla muun muassa tietotusta ja koulutusta. Ylä-Savon Veturin kautta on mahdollista saada hankerahoitusta erilaisiin maaseudun kehittämiseen tähtääviin hankkeisiin, tällaisia ovat muun muassa erilaiset koulutukset tai rakennushankkeet. Toiminnan sisältö on yleensä lähtöisin paikallisväestön tarpeista ja ideoista. (Ylä-Savon Veturi ry 2006, 8.)

4 TUTKIMUKSEN TAVOITE

4.1 Lemmikin omistajan näkökulmasta

Opinnäytetyössä on tarkoitus etsiä vastaus kysymyksiin, joita kotieläimiä tuntemattomalle saattaa herätä tai joita hänen tulisi huomioida, kun suunnitellaan kotieläimen hankintaa. Työssä selvitetään perustiedot eläinten hoidosta, ruokinnasta sekä asuintiloista ja laiduntamisesta. Lisäksi kerätään yhteen lemmikinpitoa ohjaavat määräykset ja ohjeistukset, joita tällä hetkellä on sekalaisesti esillä sekä maa- ja metsätalousministeriön, elintarviketurvallisuusviraston, että ympäristöhallinnon internet-sivuilla.

Eläinhoidon perusteiden lisäksi työn tavoitteena on tuoda esiin lemmikkikotieläinten hyödyllisyys. Pienet laumat ovat helposti siirrettäviä ja mahtuvat pienelle laitumelle, joten niitä kannattaa käyttää pusikoituneiden alueiden siistimiseen. Lisäksi uhanalaisten maatiaisrotujen säilyttäminen perustuu osittain yksittäisiin henkilöihin, jotka omalta osaltaan huolehtivat kannan elävänä pysymisestä.

Aiheen rajauksen tavoitteena on kattaa yleisimmät kotieläimet. Niin sanotut muotieläimet, kuten alpakka, on rajattu aiheen ulkopuolelle, sillä näistä lajeista on yleensä kirjoitettu jo oppaita nimenomaan harrastajien käyttöön. Alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen myös hevonen on jätetty oppaasta pois. Hevosista on kirjoitettu paljon harrastajille sopivia opaskirjoja ja internetistä, Suomen Hippoksen kotisivuilta, löytyy Hevosnomistajan opas, jonka sisältö on hyvin samansuuntainen kuin tämän selvityksen (http://www.hippos.fi/hippos/hevosen_hyvinvointi/hevosnomistajanopasvalmis.pdf). Ei ole tarkoituksenmukaista referoida varsin kattavaa ja selkeää internetsivua toiselle sivustolle. Sisällön rajauksen tavoitteena on löytää tärkeimmät asiat sekä viralliselta puolelta, että käytännön hoitotoimien osalta sekä selittää joitakin maatalousalan termejä, jotta lukijan on jatkossa helpompi löytää sekä ymmärtää etsimänsä tieto.

Pääsääntöisesti lähteenä käytettävä kirjallisuus on kirjoitettu taloudellisesta näkökulmasta ja kotieläimet on luokiteltu tuotantoeläimiksi. Lähdeaineistosta on sen takia pyrittävä löytämään keskeiset seikat, jotka koskevat nimenomaan tuotannon ulkopuolella olevia kotieläimiä. Tuotettu teksti tulisi saada sellaiseen muotoon, että vaikka nykyiset säädökset tuntuisivat ensi alkuun rajoittavilta, on oppaan oltava riittävän informatiivi-

nen ja myös kannustava. Tarkoituksena ei ole vähentää ihmisten mielenkiintoa lemmikkikotieläinten hankintaa kohtaan, vaan nimenomaan helpottaa kokonaisuuden hahmottamista. Tätä tavoitetta edesauttaa se, että virastojen ja ministeriöiden ohjeistukset ja määräykset on laadittu useinmiten myös ”kansantajuiheen” muotoon.

4.2 Internet-oppaan laatiminen

Aineistosta laaditaan mahdollisimman yleistajuinen ja helposti käytettävä opas internetiin. Tavoitteena on, että oppaasta tulisi sivusto, joka löytyy helposti hakukoneella ja antaa lukijalleen tietoa tai linkkien kautta ainakin hyvän väylän jatkaa eteenpäin. Internet-opasta laadittaessa tulee tietysti ottaa huomioon oppaan käyttäjät. Oppaan tulee muun muassa olla suunniteltu mahdollisimman toimivaksi niin, että sivulta toiselle navigointi onnistuu helposti ja tarpeellinen tieto on helposti löydettävissä.

Sivuston suunnittelija ei voi tietää, mitä selainta tai resoluutiota muut käyttäjät käyttävät, joten sivustosta tulisi tehdä teknisesti yksinkertaiset. Sivustolle mahdollisesti liitettävät kuvat eivät saa olla liian isoja, jolloin niiden latautuminen kestää kauan ja koko sivun toiminta hidastuu. Käytettyjen kuvien tulisi myös palvella tarkoitusta ja selittää osaltaan tekstiä. (Tujula 2005.)

Sivuston ulkonäkö ja värit tulisi pitää mahdollisimman neutraalina. Liian jyrkät värisävyt tekstin ja taustan välillä aiheuttavat silmien väsymistä. Perusfonttina kannattaa käyttää yleisimpiä oletusfontteja, kuten Times New Romania tai Arialia. Erikoistehosteilla kikkailu ei ole tarpeellista opas-tarkoitukseen tehdyllä sivustolla. Tästä syystä yhtä sivua ei myöskään kannata täyttää liialla informaatiolla, jolloin lopputulos on helposti sekava. (Tujula 2005.)

Varsinaisen aineiston lisäksi sivustoon kannattaa liittää linkkilista internet-kohteisiin, joista käyttäjä voi saada lisätietoa hakemastaan asiasta. Linkkilista kannattaa jaotella yleisiin ja eläinkohtaisiin tai virallisiin ja epävirallisiin (esim. maa- ja metsätalousministeriö ja Suomen alkuperäiskarja ry.) alueisiin, jolloin pitkäkin lista on helpommin käytettävissä. Internet-oppaan linkkisivuille kootaan linkkejä myös hevosista ja muista oppaan ulkopuolelle jätetyistä kotieläimistä, jolloin opas hyödyttää myös muista eläimistä kiinnostuneita ihmisiä.

5 TOTEUTUSMENETELMÄ

Työ on kirjallisuuteen pohjautuva selvitys. Tärkeimpiä työssä käytettyjä lähteitä ovat eläinsuojelulaki ja -asetus, maa- ja metsätalousministeriön Terve ja hyvinvoiva tuotantoeläin-ohjeistukset sekä elintarviketurvallisuusviraston eläinten rekisteröintiä, hyvinvointia ja kuolleiden eläinten hävittämistä koskevat ohjeet. Näistä kaikista saa ajan tasaisimman version internetistä. Painetuista lähteistä tärkeimpiä ovat eläinlajikohtaiset teokset.

Menetelmän valintaan on vaikuttanut runsas säädös- ja ohjeistusmateriaali, jonka sisällön selvittäminen on tarpeellista, jotta oppaaseen saadaan ajanmukaista tietoa. Käytännön toimiin on olemassa ohjeita niin paljon kuin on tekijöitäkin, mutta perustoinnin tulee pohjautua eläinten hyvinvointiin ja tästä vastaa ensisijaisesti eläinsuojelulaki.

Kirjallisuuteen pohjautuvassa selvityksessä pääpaino on lähdeaineiston analysoinnissa, sillä aineistosta täytyy pystyä erottamaan luotettava tieto. Esimerkiksi monen vuoden eläinhuoltokokemus voi antaa kirjan tekijälle tilaisuuden tietokirjan kirjoittamiseen, mutta omilla työtavoilla saattaa olla menetelmiä tai tapoja, jotka eivät sinänsä ole väärin, mutta joita ei nykyään ehkä pidetä suositeltavina. Tällaisia ovat muun muassa ergonomiaan tai työturvallisuuteen liittyvät seikat tai sellaiset menetelmät, jotka eivät täytä nykyaikaisen tautisuojausvaatimuksia.

Satunnainen selailu internetin keskustelupalstoilla antaa jonkinlaisen kuvan yleisimmistä kotieläimiä koskevista kysymyksistä. Eläinten ruokinta, siihen liittyvät termit sekä ruoasta aiheutuvat kustannukset eli kuinka paljon eläin syö vuodessa, ovat useimmin kysytyjä aiheita. Myös eläinten asuintilat (lämmitetty vai lämmittämätön rakennus vai pelkkä katos) sekä eläimen tarvitsema hoito puhuttavat kiinnostuneita. Yleisesti kysytään myös eri eläinten sopimista lemmikin asemaan.

”Keskustelupalstojen selailua” ei kuitenkaan ole varsinaisesti käytetty aiheen rajaamisessa, eikä sitä voida tieteellisessä mielessä sellaisena pitääkään. Sisällön rajaaminen on toteutettu eläinten hoidon perusteiden mukaisesti. Perusteet mainitaan muun muas-

sa eläinsuojelulaissa eli eläimen on saatava riittävästi sopivaa ravintoa ja hoitoa, sen on pystyttävä lepäämään ja eläinten asuintilojen on oltava asianmukaiset. (Eläinsuojelulaki 1996.)

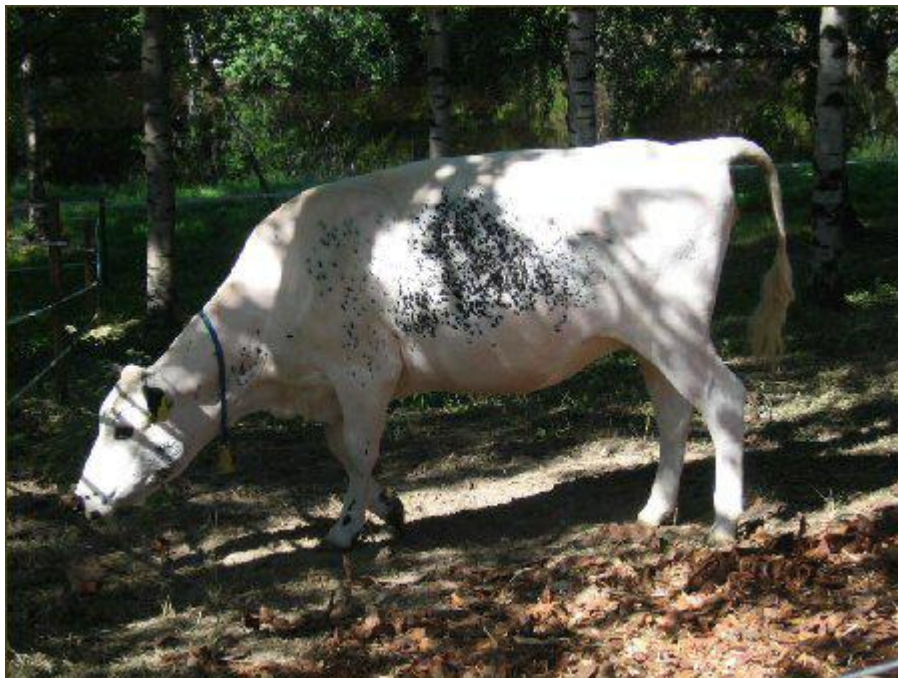
Tuloksia tarkastellaan sekä yleisesti kaikkia eläimiä koskevana, että lajikohtaisesti. Osaa tuloksista, kuten ”kotitarvetuotantoa” käsitellään selvyiden vuoksi tuotantosuunnittain, jolloin voidaan yhdistää esimerkiksi maidontuotannon alle lehmän ja kuttun lypsy. Jos internetissä on ollut saatavilla selkeä opas jostain aiheesta, ei silloin ole nähty tarpeelliseksi perehtyä aiheeseen liian syvällisesti. Internet-oppaaseen on tällöin liitetty linkki tarkempaan aineistoon, josta lukijan on mahdollista saada kaikki tarvitsemansa tieto. Esimerkkinä tästä on muun muassa korvamerkinnät, joista on elintarviketurvallisuusviraston kotisivuilla tarkat, eläinlajikohtaiset oppaat.

Työssä käytetään termejä kotieläin, harrastuseläin, tuotantoeläin, lemmikki ja eläinten pitäjä. Yleisesti kotieläin-käsitettä käytetään tarkoittamaan kaikkia ihmisen kesyttämiä eläimiä, mukaan lukien sekä tuotantoeläimet että perinteiset lemmikit (Nurmi, Rekiaro, Rekiaro 1998). Tässä selvityksessä kotieläin-termiä käytetään kuitenkin tarkoittamaan vain seuraavia hyötyeläimiä: nautoja, sikoja, lampaista, vuohia, kanoja, ankkoja ja hanhia. Harrastus- ja lemmikkikotieläimellä tarkoitetaan kotieläintä, joka ei ole maataloudessa tuotannollisessa käytössä, vaan seuraeläimenä. Tässä asemassa se voi kuitenkin tuottaa esimerkiksi maitoa, villaa tai munia eläinten pitäjän kotitarvekäyttöön. Eläinten pitäjä on lemmikkikotieläintä pitävä yksityinen henkilö tai joissakin tapauksissa myös maatalouden karjankasvattaja.

6 KÄSITELTÄVÄT ELÄIMET

Yhteistä tutkimuksen eläinlajeille on, että ne ovat laumaeläimiä. Laumassa vallitsee aina hierarkia ja arvojärjestys selvitetään kunkin eläimen kesken. Pienen lauman arvojärjestys säilyy yleensä pitkään ja se voi kestää vaikka eläin sairastuisikin joksikin aikaa. Arvojärjestystä joudutaan selvittämään uudestaan vain jos lauman eläinmäärä muuttuu. Eläimet oppivat tunnistamaan tietyn määrän lajikumppaneitaan ja jos laumassa on liikaa eläimiä, joudutaan arvojärjestystä selvittämään aina kohdattaessa tuntematon yksilö, mikä lisää eläinten tuntemaa stressiä. (Kyrö 1998, 14.)

Lemmikkikotieläintä hankkivan kannattaa sopivaa eläintä etsiessään perehtyä erityisesti suomalaisiin maatiaisrotuihin. Maatiaisrotuihin kuuluu kolme erilaista nautatyppiä: kokonaan ruskea länsisuomen karja, valkoselkäinen itäsuomenkarja eli kyyttö sekä valkopohjainen ja tummapilkullinen lapinlehmä (kuvio 3). Myös maatiaislampaasta on kehittynyt erilaisia muunnoksia; suomenlammas on näistä yleisin, mutta lisäksi Kainuussa on kehittynyt harmaa värimuunnos kainuun harmas ja Ahvenanmaan saaristosta on löydetty saaristolammas eli ahvenanmaanlammas, joka on maatiaislampaista uhanalaisin. Muita maatiaiskotieläimiä ovat suomenvuohi, maatiaiskana sekä suomenhevonen. (Suomenkarjan jalostuksesta 2007; Maatiaislampaat.)

KUVIO 3. Lapinlehmän pilkullinen väritys

Maatiaisrodut ovat kehittyneet vuosisatojen ajan ja niistä on syntynyt useita alueellisia populaatioita, joille yhteistä on, että eläimet ovat terveitä, pitkäikäisiä ja sitkeitä. Ne pystyvät myös hyödyntämään paremmin ravintoarvoltaan vaatimattomia laidunalueita. Vähemmän tuottavina ne ovat kuitenkin syrjäytyneet ulkomailta tuotujen valtarotujen tieltä ja osa maatiaisroduista on uhanalaisia. (Lilja 2006, 10–11.)

Maatiaisrodut ovat olennainen osa suomalaista kulttuuria ja siksi niiden säilyttäminen on todella tärkeää. Yksityisten ihmisten ja maatilojen merkitys uhanalaisten eläinten lisääntymisessä on suuri, sillä muutoin maatiaisrotuja pidetään vain muutamilla valtion tiloilla, kuten Pelson vankilassa Oulussa. Maatiaisrotujen pitäjän on mahdollista saada alkuperäisrotujen kasvatustukea, joka kuuluu maatalouden ympäristötuen piiriin. (Suomen kansallinen eläingenivaraohjelma 2004.)

Alkuperäisrotujen kasvatustuen lisäksi lemmikkikotieläinten pitäjän on mahdollista saada maatalouden ympäristötuen erityistukea muun muassa perinnebiotooppien kehittämiseen ja ylläpitoon. Tukien maksamisen tavoitteena on pitää maaseutumaisema avoimena ja elävän näköisenä sekä tuoda näkyville tärkeitä perinnemaisemia ja turvata suomalaisten alkuperäisrotujen olemassaolo. (Savolainen 2007; Haaranen, Partanen & Tarvainen 2007.)

Alkuperäisrotujen kasvatustukea voi saada vain, jos tilalla olevia eläimiä käytetään rodun lisäämiseen. Lisäksi tuen hakijalla on oltava hallinnassaan vähintään kolmen hehtaarin peltoala. Pellon tulee olla viljelykäytössä ja se voi olla joko oma tai vuokratu, jolloin vuokrasopimuksen keston on oltava vähintään viisi vuotta. Tuen hakijan on sitouduttava erikseen ympäristötukijärjestelmään. (Savolainen 2007; Haaranen, Partanen & Tarvainen 2007.)

Nauta

Nautoja on Suomessakin useita rotuja, joista yleisimmät ovat lypsylehminä käytetyt ruskeavalkoinen ayrshire ja mustavalkoinen holstein-friisiläinen. Liharotuja on useampia, yleisimpiä ovat esimerkiksi hereford ja pitkäkarvainen ylämaankarja. Lisäksi ovat vielä suomalaiset maatiaisrodut, jotka ovat kooltaan pienempiä kuin edellä mainitut rodut.

Yleisesti ottaen nauta on luonteeltaan hyvin rauhallinen eläin. Naudan kokemukset vasikka-aikana ja sen saama kohtelu vaikuttavat paljon sen käyttäytymiseen myöhemmin jatkossa. On kuitenkin huomioitava, että muiden eläinten tavoin naudat toimivat äkkivilanteissa vaistojensa varassa ja kookas eläin voi saada helposti vahinkoa aikaan. (Myllys 1999, 26.)

Lemmikkinautaa hankkivan on syytä etukäteen selvittää lemmikkinsä tarkoitus. Lehmä tuottaa maitoa vasta poittuaan vasikan, mutta poikimisen jälkeen lehmä on lypsettävä kahdesti vuorokaudessa, sillä lypsyrotuinen lehmä tuottaa enemmän maitoa, mitä vasikka ehtii juoda. Jos lehmän halutaan poikivan, mutta lypsäminen arveluttaa, on parempi valita lemmikiksi liharotuinen lehmä eli ns. emolehmä. Emolehmä tuottaa maitoa vain sen verran mitä vasikka tarvitsee. Vasikka kulkee emonsa mukana laitumella yhdessä muiden emolehmien kanssa. (Mäkinen & Pennanen 2005.) Sonnin pitäminen lemmikkinä on myös mahdollista, mutta viettien vähentämiseksi se kannattaa kuohituttaa vasikkaiässä.

Vuohi

Vuohi on kotieläimistä seurallisim ja se on luonteeltaan ihmisystävällinen, utelias ja varsin kekseliäs. Lemmikiksi kannattaa ottaa kuttu tai kuohittu kilipukki. Kuttu voi joskus tuottaa maitoa ilman poikimista ja poiknutkin kuttu tuottaa maitoa yleensä yli kilin tarpeen, joten se on lypsettävä. Kuohitsematon pukki ei sovellu yksinään lemmikiksi, sillä se tarvitsee ehdottomasti kuttulauman ympärilleen. Pukki on kuitenkin pidettävä erillään kutuista. Parin kuukauden ikäinen pukki pystyy jo astumaan kutun, joten kilipukki kannattaa kastroida alle kolmen kuukauden iässä. Kilipukeilla ei ole maataloudessa yleensä kovin suurta tuotannollista arvoa, joten niiden hankintahinta voi olla alhaisempi kuin kuttukileillä. (Aaltonen 2005, 71-72, 74; Eläinsuojeluasetus 1996.)

Suomessa tavattavista vuohiroduista suomenvuohi on yleisin ja se kuuluu suomalaisiin alkuperäisrotuihin. Vuohi osallistuu mielellään pihapiirin toimintaan. Vuohia voi käyttää myös pulkan tai pienten kärkyjen vetämiseen. Käsittelyn ja opettamisen tulee tapahtua rauhallisesti ja kärsivällisesti, jolloin vuohi oppii luottamaan ihmiseen. Vuo-

hia kannattaa hankkia vähintään kaksi tai mieluiten kolme, jotta niille on laumaeläiminä seuraa toistaan. (Aaltonen 2005, 74–75.)

Lammas

Lammas on luonteeltaan arempi kuin vuohi ja lammas tunteeikin olonsa turvalliseksi vain ollessaan muun lauman kanssa. Tämän vuoksi lampaista ei koskaan pitäisi hankkia yksittäin, vaan kerralla useampi yksilö ja mielellään samasta lähtölaumasta. (Lammas laiduneläimenä 2007.)

Suomeen on tuotu jonkin verran vieraita lammasrotuja, lähinnä lihantuotantoa varten. Liharotuja ovat muun muassa hollantilainen texel, norjalainen rygja ja brittiläinen oxford down. Liharodut ovat rakenteeltaan tukevia ja niiden villa on paksua, mutta villan laatu on yleensä paljon huonompi kuin esimerkiksi suomenlampaalla. Alkuperäisrotuihin kuuluva suomenlammas on hyvä valinta lemmikkieläimeksi ja sitä suositaan nykyään myös muualla maailmassa, muun muassa sen laadukkaan villan ja hyvän hedelmällisyyden takia. Suomenlammas synnyttääkin useimmiten kaksi tai kolme karitsaa, muille roduille normaalin yhden sijaan. (Kyrö 1998, 42; Stenberg 1998, 22-25.)

Sika

Sika on luonteeltaan utelias ja toimelias ja sille onkin varattava karsinaan runsaasti kuivikkeita, joita möyhimällä se voi toteuttaa tonkimisen tarvettaan. Laitumella ollessaan siat voivat kuluttaa ruoan etsimiseen jopa kolmanneksen päivästä ja jos sioille ei suoda mahdollisuutta tonkimiseen ja ympäristön tutkimiseen, niin se purkaa tylsistymisensä muuhun toimintaan. (Kyrö 1998, 43, 45.)

Yleisin lemmikkinä käytetty sika on minisika, joka on rodultaan aasialainen roikkomahasika. Minisika ei ole nimestään huolimatta kovinkaan pieni, aikuinen minisika voi painaa jopa 80 kiloa. Vaikka minisikaa markkinoidaan joskus kaupunkiasuntoon sopivaksi lemmikiksi, niin muiden sikojen tavoin se viihtyy parhaiten laumatoverien seurassa viihtyisässä karsinassa ja säännöllisesti ulkoillen. (Perustietoa minisiasta 2003.) Minisian lisäksi myös tavallista sikaa voi pitää lemmikkinä, mutta kaupunkiasuntoon se ei muiden kotieläinten tavoin sovi. Kuviossa 4 on tavallinen liharotuisen emakko porsaineen; pienen, sievän porsaan ja aikuinen sian välillä on melkoinen kokoero.

KUVIO 4. Pienestä porsaasta kasvaa kookas aikuinen eläin

Siipikarja

Kanat, ankat ja hanhet ovat ennen kaikkea laumaeläimiä ja niiden toimintoja rytmittää koko parven käyttäytyminen. Lintuparvella on yleensä myös selvä päivärytmi. Suurin osa ajasta kuluu ruoanhankintaan, mutta välillä linnut hoitavat kehoaan, munivat, parittelevat tai tutkivat ympäristöään. (Lundqvist 2005, 14.)

Kana oppii tunnistamaan noin 25 lajikumppaniaan ja sopiva lemmikkikanojen parven koko on noin 5-10 kanaa ja kukko. Laumassa vallitsee arvojärjestys, joka selvitetään jokaisen kanan kesken. Sopivan kokoisessa laumassa arvojärjestys saadaan selville nopeasti, jolloin laumassa alimpanakin olevat eläimet voivat elää rauhassa. (Lundqvist 2005, 12-13.)

Kanoja on monia rotuja, joista osa on jalostettu pelkästään koristekäyttöön. Kananmunien ja kananlihantuotantoon on jalostettu erilaisia risteytymiä, joilla ei ole enää välttämättä jäljellä tarpeellista hautomisvaistoa. Lemmikkikanoiksi ja kotitarvetuotantoa varten kannattaakin valita joku monista perinteisistä kanaroduista, jotka yleensä myös elävät munantuotantoon jalostettuja lajitovereitaan vanhemmiksi. Suomeen on tuotu useita kymmeniä kanarotuja, joista hyviä esimerkkejä ovat muun muassa brahma ja plymouth rock. Lisäksi meillä on oma alkuperäisrotumme, suomalainen maatiaiskana. (Telkänranta 2004, 39, 42, 44.)

Niin sanottuja koristekananarotuja ovat muun muassa kääpiö-kochin ja silkkikana. Kääpiö-kochinin höyhenpuku on tuuhea ja pallomainen ja sen jalat ovat höyhenten peittämät. Silkkikanan höyhenpeite on puolestaan karvamainen, eikä se näin ollen ole lentokykyinen. ”Koristekanoja” voi myös käyttää pienimuotoiseen munantuotantoon, tosin niiden munat jäävät yleensä pienemmiksi kuin tavanomaisempien rotujen. (Telkänranta 2004, 40–41.)

Hanhirotuja on useita kymmeniä, mutta valtaosa suomalaisista hanhiroduista on risteytyksiä. Yleisimmin tavataan valkoisia hanhia, mutta hanhet voivat olla väritykseltään myös harmaita tai ruskeita. Luonteeltaan hanhet ovat omanarvontuntoisia ja valppaita. Ne ilmoittavat herkästi vieraista tulijoista trumpettimaisella äänellään, mikä kannattaa ottaa huomioon jo ennen hanhien hankkimista. Hanhet ovat myös erittäin pitkäikäisiä, ne voivat elää useita kymmeniä vuosia. (Ramirez 1996, 10; Kyrö 1998, 75–76.)

Ankkarodut erotellaan käyttötarkoituksen perusteella. Lihantuotantorotuja ovat muun muassa pekingin ja rouen ankat ja khaki campbell on puolestaan munijarotu. Ankat ovat luonteeltaan hanhia leppoisampia, mutta tarpeen vaatiessa niistäkin lähtee ääntä. Hanhet ja ankat ovat vesilintuja ja voidakseen hyvin ne tarvitsevat pienen lammikon tai vesialtaan, jossa ne pystyvät puhdistamaan silmiään ja höyhenpeitettään sekä parittelemaan. (Kyrö 1998, 72.)

7 ELÄIMEN HANKINTA

Ennen lemmikkikotieläimen hankintaa on tarkkaan pohdittava eläimen pitämisen vastuuta. On mietittävä, pystytäänkö eläimille tarjoamaan hyvät elinolosuhteet, riittävästi sopivaa ravintoa ja lajikumppaneiden seuraa. Eläimet on hoidettava päivittäin: ruokinnan lisäksi on huolehdittava eläinten puhtaudesta ja tarkkailtava eläimiä, jotta oppii erottamaan poikkeavan käytöksen, joka voi olla merkki sairaudesta. Sisätilat on pidettävä hyvin kuivitetuina ja ulkona on varmistettava, että laidun ja aidat ovat kunnossa, eikä eläimiä uhkaa mikään vaara. Lypsylehmä tai -kuttu on myös lypsettävä kaksi kertaa päivässä ja viikon jokaisena päivänä.

Loman alkaessa koira tai kissa on helppo viedä hoitolaan tai antaa ne tuttavalle hoitoon. Ennen kotieläimen hankintaa on hyvä kartoittaa mahdollisia varahoitajia eläimille ja sittenkin on varauduttava siihen, että joskus suunnitelmat voivat peruuntua. On myös varauduttava eläinten sairastumisiin ja siihen, että jonain päivänä eläin väistämättä kuolee, joko luonnollisesti tai lopettamalla.

Lemmikkikotieläintä harkitsevan ihmisen on ehkä vaikea ymmärtää virallisten määräysten ja tarvittavan paperityön määrää. Taustalla on kuitenkin muun muassa tarttuvien eläintautien vastustusohjelma, sillä levitessään pienellekin alueelle tauti voi aiheuttaa suurta taloudellista tai terveydellistä haittaa sekä lisätä elintarvikkeiden tuotantokustannuksia. (ETT pähkinänkuoressa 2006.)

7.1 Rekisteröinti

Ennen eläinten tuloa tilalle eläinten pitäjän on rekisteröidyttävä kunkin omistamansa eläinlajin omaan rekisteriin eläinten pitäjäksi sekä hankittava tilalleen pitopaikkatunnus. Kaikki naudat, siat, vuohet ja lampaat on rekisteröitävä eläinrekisteriin. Jos kanojen pitäjä tuottaa munia kotitarpeiksi tai korkeintaan myy niitä yksityishenkilöille omaan käyttöön, niin kanalan pitäjän ei välttämättä tarvitse rekisteröityä munintakanalan pitäjäksi. Eläinrekisteriin on myös ilmoitettava jos eläinten pito keskeytyy, päättyy tai alkaa uudestaan. Eläinten pitäjäksi ilmoittautuminen ja pitopaikkatunnuksen hankkiminen hoidetaan oman asuinkunnan maaseutuviranomaisen kanssa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että eläinten pitäjä saa kunnan maaseututoimistosta asia-

kastunnuksen, joka vastaa maataloustuottajan tilatunnusta. (Nautaeläinten merkitsemis- ja rekisteröimisopas 2004; Lampaiden ja vuohien merkitsemis- ja rekisteröintiopas 2007; Sikojen merkitseminen ja rekisteröinti; Munintakanalaksi rekisteröityminen.)

Rekisterissä oleville naudoille, vuohille ja lampaille tulee laittaa korvamerkit. Sioille laitetaan tatuointi tai korvamerkki, mutta pelkästään seuraeläimenä pidetyille minisioille voidaan laittaa myös mikrosiru. Vasikat on rekisteröitävä seitsemän päivän kuluttua syntymästä, vuohet ja lampaat viimeistään puolen vuoden iässä tai kun ne luovutetaan tilalta eteenpäin. Siat on rekisteröitävä viimeistään silloin, kun niitä ollaan siirtämässä tilalta pois. Jos eläin ei ole rekisterissä, sitä ei voida siirtää tilalta toiselle eikä ottaa kuljettavaksi esimerkiksi teurasautoon. Vaikka lemmikinomistaja ei aikoisikaan siirtää eläimiään eteenpäin, niin tulee ottaa huomioon se, että rekisteröimätön eläin on viranomaisten silmissä käytännössä lainsuojaton. (Nautaeläinten merkitsemis- ja rekisteröimisopas 2004; Lampaiden ja vuohien merkitsemis- ja rekisteröintiopas 2007; Sikojen merkitseminen ja rekisteröinti.)

Eläimistä on pidettävä myös eläinluetteloa, josta käy ilmi tilalla olevat eläimet EU-tunnuksineen sekä eläinten syntymät, kuolemat ja mahdolliset eläinten siirrot tilalta toiselle. Seuraeläimenä olevan minisian omistajan ei tarvitse pitää eläinluetteloa, jos minisika ei ole kosketuksissa tuotantoeläimiin, eli oikeastaan vain kun minisikaa pidetään kaupungissa. (Nautaeläinten merkitsemis- ja rekisteröimisopas 2004; Lampaiden ja vuohien merkitsemis- ja rekisteröintiopas 2007; Sikojen merkitseminen ja rekisteröinti.)

7.2 Siirtoilmoitus

Rekisteröityjen kotieläimien vieminen tilan ulkopuolelle tai eteenpäin luovuttaminen edellyttää aina siirtoasiakirjan. Esimerkiksi jos eläintä käytetään naapuritilalla tai vieetään päiväksi toritapahtumaan, on siirtoasiakirja oltava asianmukaisesti täytetty. Käytännössä pientä tilan rajojen ylittämistä tuskin tullaan koskaan tarkastamaan, mutta tällaisissakin tapauksissa on syytä etukäteen varmistaa oikea menettelytapa kunnan maaseutuviranomaiselta. (Nautaeläinten merkitsemis- ja rekisteröimisopas 2004;

Lampaiden ja vuohien merkitsemis- ja rekisteröintiopas 2007; Sikojen merkitseminen ja rekisteröinti.)

7.3 Eläinsuojelulaki ja -asetus ja eläinten pidosta ilmoittaminen

Eläinsuojelulaissa (247/1996) on lueteltu pääpiirteet kaikenlaiselle eläinten pidolle. Eläinsuojeluasetuksessa (396/1996) määritetään vielä tarkemmin eläimelle sopiva pitoaika, oikeanlainen eläinten hoito ja kohtelu, eläinten kytkettynä pitäminen sekä eläimille tehtävät toimenpiteet. Lisäksi Maa- ja metsätalousministeriö on antanut vielä yksityiskohtaisemmat ohjeet, joissa annetaan muun muassa minimiarvot eläinsuojan ilmanvaihdon ja lämpötilalle. Ohjeiden sisältö perustuu pääosin kullekin eläinlajille ominaisiin perinnöllisiin tarpeisiin, joita ne toteuttavat käyttäytyessään normaalisti vaistojensa varassa. (Eläinsuojeluasetus 1996; Eläinsuojelulaki 1996.)

Eläinsuojelulaissa on kuitenkin maininta, että ammattimaista tai laajamittaista eläintenpitoa harjoittavan on tehtävä kirjallinen ilmoitus lääninsä lääninhallitukselle. Pääsääntöisesti raja kulkee kuudessa täysikasvuudessa eläimessä, mutta pienempien eläinmäärien ilmoittamisestakaan tuskin on haittaa. Ilmoitusvelvollisuuden taustalla on eläinsuojeluvalvonnan ja tarttuvien tautien torjunnan organisoiminen. Ilmoitusten tarpeellisuudessa on pieniä kuntakohtaisia eroja, joten ajantasaisimman tiedon saa muun muassa oman kunnan maatalousviranomaiselta. (Eläinsuojeluasetus 1996; Eläinsuojelulaki 1996.)

Lisäksi terveydensuojelulaissa (763/1994) mainitaan, että asemakaava-alueelle tai muualle asutuksen läheisyyteen perustettavista eläinsuojista ja aitauksista on tehtävä ilmoitus kunnan terveydensuojeluviranomaiselle. Ilmoitus on tehtävä jos eläinsuojassa tai aitauksessa pidetään yhtä tai useampaa nautaa, sikaa, vuohta, lammasta, hevosta tai kukkoa tai enempää kuin kuutta kanaa tai muuta siipikarjaa. Myös hunajantuotantoon tarkoitetuista mehiläispesistä on tehtävä ilmoitus. (Terveydensuojelulaki 1994.)

7.4 Ympäristölupa

Eläinten pidosta aiheutuu aina jonkin verran ympäristövaikutuksia. Vaikutusten laajuus on riippuvainen eläinsuojan koosta ja lannankäsittelytavasta. Lemmikkikotieläimistä ei saa aiheutua terveystahaitta eikä ympäristön pilaantumisvaaraa. Maataloustuotantoon liittyvä eläinsuoja tarvitsee ympäristöluvan, mutta ympäristölupaa ei yleensä tarvita pienimuotoisessa eläintenpidossa, paitsi jos eläinsuoja sijaitsee tärkeällä pohjavesi- tai vedenhankinta-alueella tai sen toiminta voi vahingoittaa pohjaveden laatua. Pelkkien lemmikkikotieläintenpito on yleensä aina pienimuotoista toimintaa, esimerkiksi naudoilla ympäristöluvan raja kulkee kolmessakymmenessä lypsylehmässä, vuohilla 160 eläimessä ja kanoilla lähes kolmessa tuhatta munitakanassa. (Ympäristölupahakemus eläinsuojalle.)

Huomioitavaa kuitenkin on, että eläintenpitäjän tulee ottaa huomioon myös naapurit. Eläinsuojaa tai lantala ei saa sijoittaa niin, että siitä syntyy melu- tai hajuhaittaa naapureille. Lupakäsittelyssä huomioidaan mahdollinen lannan levitys ja eläinten ruokinnasta aiheutuvat mahdolliset ympäristövaikutukset. Vaikka lemmikkieläinten pitoon ei tarvittaisikaan ympäristölupaa, on edellä mainittuihin seikkoihin sekä niiden vaikutuksiin silti kiinnitettävä huomiota ja pyrittävä järjestämään eläintenpito niin, ettei siitä ole haittaa ympäristölle tai naapureille. (Laki eräistä naapuruussuhteista 2000.)

7.5 Rakennuslupa

Ellei pihapiirissä ole olemassa olevaa rakennusta eläinten asuintilaksi, on sellainen rakennettava. Rakennuslupa tarvitaan, kun rakennetaan uusi eläinsuoja tai laajennetaan vanhaa rakennusta. Kunnan rakennusjärjestyksessä voidaan kuitenkin muuttaa rakennuslupakäytäntöä niin, että haja-asutusalueilla tapahtuviin vähäisiin rakennus- tai muutostöihin riittää ilmoitus kunnan rakennusvalvontaan. Jo eläinsuojaa suunniteltaessa on joka tapauksessa oltava yhteydessä kuntaan ja perehdyttävä paikalliseen lupakäytäntöön. (Rakennuslupa 2007.)

7.6 Kuolleen eläimen hävittäminen

Lemmikkikotieläimen elinikä on yleensä pidempi kuin keskimääräisen tuotantoeläimen, mutta aikanaan siitäkin on luovuttava. Ennen lemmikkikotieläimen hankintaa onkin syytä selvittää mihin kuollut eläin voidaan aikanaan sijoittaa. Kuolleiden nautojen, vuohien, lampaiden, sikojen ja siipikarjan hävittämiseksi on neljä mahdollisuutta. Eläin voidaan hävittää ongelmajätteenä raatokeräilyn kautta kaikkialla muualla, paitsi raatokeräily-alueen ulkopuolella (liite 1), missä eläin voidaan edelleen haudata maahan. Maahan haudattavista eläimistä tai teurastusjätteistä on tehtävä kirjallinen ilmoitus kunnaneläinlääkärille. Ruho voidaan myös luovuttaa poltettavaksi hyväksytyyn polttolaitokseen, joka voi toimia esimerkiksi maatalouden yhteydessä. Polttolaitoksen perustamiseksi tarvitaan yleensä alueellisen ympäristökeskuksen myöntämä ympäristölupa. Eläin voidaan myös teurastaa, joko kotitilalla tai teurastamossa ja käyttää omistajaperheessä elintarvikkeeksi. Lemmikkikotieläintä ei siis saa haudata noin vain oman tontin nurkalle. Eläimen kuolema on myös ilmoitettava siihen rekisteriin, johon se on rekisteröity. Tavallisten lemmikkieläinten, kuten kissojen ja koirien, hautaaminen on edelleen sallittua koko maassa. (Kuolleen eläimen hävittäminen ja raatokeräily 2000; Hautaaminen 2007; Eläintautilaki 1980.)

Taulukkoon 1 on koottu edellä luetellut määräykset, jotka koskevat myös lemmikkeinä pidettäviä kotieläimiä. Lista voi vaikuttaa pitkältä, mutta käytännössä vaadittava työmäärä on pieni ja pääsääntöisesti kertaluontoinen. Tarvittavat lomakkeet löytyvät internetistä elintarviketurvallisuusviraston (<http://www.evira.fi>) sivuilta.

TAULUKKO 1. Kooste eläimenpidon virallisesta puolesta

Mitä tehtävä	Milloin
Rekisteröityminen	
- Rekisteröityminen eläintenpitäjäksi	Ennen eläinten tuloa
- Pitopaikkatunnus	Ennen eläinten tuloa
- Eläinten rekisteröinti (korvamerkki)	Eläinten saapuessa
Eläinluettelo	Koko ajan
Siirtoilmoitus	Siirrettäessä eläin tilalta pois
Ilmoittaminen	
- kuntaan	Ennen eläinten tuloa
- terveystarkastajalle (asutuksen läheisyydessä)	Ennen eläinten tuloa
- eläinrekisteriin	Muutoksista eläinten pidossa (kuolemat, syntymät, keskeytykset ym.)
- kunnaneläinlääkärille	Haudattaessa eläimiä/eläinjätteitä
Ympäristölupa	Ennen eläinten tuloa
Rakennuslupa	Ennen rakennustöiden aloittamista

8 KUSTANNUKSET JA KOTITARVETUOTANTO

Kotieläinten pidosta syntyy monenlaisia kustannuksia, joista ruokinta on varmasti yksi suurimmista. Lisäksi täytyy huomioida muun muassa kuivikkeet, tarvittavat eläinlääkäri- ja lääkekulut ja mahdolliset maanvuokrat, jos itseltä ei löydy tarpeeksi sopivaa laidunmaata. Käytännössä harrastajan voi olla vaikeaa saada vuokralle kunnan laidunmaata, mutta joutomaiden ja pienten metsälaidunten vuokraaminen on varmasti helpompaa. Ruoan ja kuivikkeiden hinta voi vaihdella vuodesta ja paikkakunnasta riippuen suurestikin. Nuoren eläimen hankintahinta on yleensä melko pieni. On kuitenkin otettava huomioon, että laumaeläimet tarvitsevat ehdottomasti seuraa ja eläimiä hankittaessa onkin parasta ottaa kerralla vähintään kaksi eläintä samasta laumasta, jolloin ne tuntevat olonsa uudessa paikassa turvallisemmaksi.

Vakuutusyhtiöillä ei ole yleensä tarjolla erillisiä vakuutuksia yksittäisille kotieläimille kissoja, koiria ja hevosia lukuun ottamatta. Maataloutta harjoittaville tiloille on olemassa vakuutuksia esimerkiksi eläinten sairastumisten takia, mutta nämä vakuutukset on tarkoitettu tuotannossa oleville eläimille. (Eläinten vakuuttaminen.)

Maataloudessa kotieläinten pitoa ohjaa tuotannollinen näkökulma, mutta myös lemmikkieläimenä pidettävää kotieläintä voi hyödyntää omistajaperheen tarpeisiin. Tässä työssä ei tarkastella tuotantoa taloudellisessa mielessä, vaan selvitetään asioita omava-raistuotannon näkökulmasta. Elintarvikkeista kananmunia ja maitoa voidaan myydä suoraan tilalta myös ulkopuolisille ostajille, mutta tällöin suoramyynnistä tulee tehdä ilmoitus kunnan terveystarkastajalle, joka neuvoo tarkemmin suoramyynnin toteuttamisessa. (Alkutuotanto.)

8.1 Maito

Lehmä tuottaa poikimisen jälkeen maitoa, rodusta riippuen noin 10 – 40 litraa päivässä. Lypsyrotuinen lehmä tuottaa maitoa yli vasikan tarpeen, joten osa joudutaan joka tapauksessa lypsämään muuhun käyttöön. Maidon tuotantoon voidaan alentavasti vaikuttaa pienemmällä väkirehun määrällä, mutta tuotos on silti useimmiten liikaa yhden perheen tarpeisiin. Muutaman lehmän lypsämiseen riittää kannulypsykone, jota käytettäessä ei tarvita erillisiä putkistoja maidon siirtämistä varten. (Kyrö 1998, 19, 25.)

Vuohikuttua voidaan pitää lypsykuttuna. Poikimisen jälkeen ja joskus myös ilman poikimista, kuttu alkaa tuottaa maitoa. Kilit tarvitsevat maitoa noin kolmen kuukauden ikäisiksi asti ja kileiltä ylijäävä maito lypsetään utareista pois. Lypsyn tulee tapahtua säännöllisesti joka päivä. Kuttu tuottaa vain noin kahdesta neljään litraa maitoa päivässä, joten se voidaan helposti lypsää käsin. (Aaltonen 2005, 69–72.)

Vuohen maitoa pidetään paremmin ihmiselle sopivana kuin lehmän maitoa, sillä se on ravintoarvoltaan lähempänä äidinmaitoa ja sitä on suositeltu muun muassa maitoallergisille, joille lehmän maidon valkuainen aiheuttaa oireita. Kutun maitoa voidaan lehmän maidon tavoin käyttää leivontaan ja ruoanlaittoon sekä valmistaa siitä jäätelöä, jogurtteja tai juustoja. (Aaltonen 2005, 85–86, 90.)

8.2 Munat

Kanat alkavat munia keväällä maaliskuussa, kun päivän valoisa aika on noin kolmetoista tuntia. Kana munii noin munan päivässä ja kana voi munia vaikka parvessa ei olisikaan kukkoa. Hedelmöittymättömistä munista ei luonnollisesti synny poikasia, mutta munat sopivat syötäväksi yhtä hyvin kuin hedelmöittyneet munat. Muniminen hiipuu syksyä kohden, jolloin kanoilla alkaa sulkasato. Kanan höyhenpeite uusiutuu talven aikana ja muniminen käynnistyy jälleen höyhenten kasvettua. Jos munista halutaan kasvattaa uusia poikasia, on kanojen haudottava munia noin kolmen viikon ajan. Hautominen käynnistyy yleensä, kun kana on muninut munia pesän täyteen. Kanaroduista esimerkiksi brahma ja kääpiö-kochin ovat erityisen hyviä hautojia ja poikasten hoitajia. (Telkänranta 2004, 20, 62, 91, 125.)

Munijarotuinen ankka tuottaa noin munan päivässä, liharotuinen hiukan harvemmin. Hanhien munantuottokyky on sen sijaan heikompi; vuodessa saadaan vain 40-70 munaa. Samoin kuin kanoilla, vesilinnuillakin on sulkasato syksyisin. Sulkasadon aikana linnun lihan laatu on heikoimmillaan, joten lintujen teurastusta tulisi tällöin välttää. (Kyrö 1998, 72, 75, 77; Ramirez 1996, 67.)

8.3 Villa ja nahka

Lampaat on kerittävä kaksi kertaa vuodessa ja niistä saatava villa voidaan itse kehrätä langaksi tai viedä se kehräämään. Kehräämöön toimitetun lampaan villan tulee olla puhdasta ja huonolaatuinen villa tulee erotella villojen joukosta pois. Villan laatuun ja kasvamiseen vaikuttaa lampaan ruokinta sekä lampolan sisäilman laatu. Kosteaa ja liian lämmin sisäilma sekä kuivikkeiden puute huonontavat villan lämmöneristyskykyä ja näin ollen heikentävät sekä villan laatua, mutta myös eläimen terveyttä. (Savolainen & Teräväinen 2000, 82.)

Syyskerintä kannattaa ajoittaa ennen sisäruokintakauden alkamista, jolloin villa on puhtaampaa ja keväällä kerintä on tehtävä hyvissä ajoin ennen kevätsään lämpenemistä. Jos uuhia on astutettu, ne kannattaa keriä noin kuukautta ennen poikimista, jolloin eläinsuojan ahtaus ja imettämisen aiheuttama elimistön kuormitus eivät huononna villan laatua. Villantuotannossa aikuisesta uuhesta saadaan vuodessa noin kolme kiloa villaa. Lammas ja vuohi voidaan myös kasvattaa lihantuotantoon, jolloin puolen vuoden ikäisestä suomenlampaan karitsasta saadaan 10–17 kiloa lihaa ja aikuisesta uuhesta noin 23 kiloa. (Savolainen & Teräväinen 2000, 83; Kyrö 1998, 42.) Teuraseläimen nahka voidaan lähettää muokattavaksi esimerkiksi nahanjalostuslaitokseen.

8.4 Liha

Lemmikkieläimeen ei välttämättä ensimmäiseksi yhdistetä ajatusta sen käyttämisestä ihmisravintona, mutta seuraavassa on käyty läpi joitakin kotiteurastukseen liittyviä seikkoja. Teuraaksi ja oman perheen käyttöä varten kasvatetun eläimen voi teurastaa omalla tilalla. Eläin on kuitenkin ilmoitettava kyseisen eläinlajin rekisteriin teurastetuksi, eikä lihoja saa luovuttaa tilan ulkopuolelle. Eläimen voi lopettaa vain eläinlääkäri tai henkilö, jolla on riittävät tiedot ja taidot (Eläinten teurastamiselle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset 1997). Kotiteurastus-hakusanalla voi yrityshakemistoista etsiä ammattitaitoisen henkilön suorittamaan eläimen lopettamisen, jos itsellä ei siihen ole tarvittavaa tietämystä tai kiinnostusta. Sopiva teurastusikä on lampaalla ja sialla noin puolivuotiaana. Yleensä teurastettavat karjuporsaat kuohitaan, sillä kuohitsemattomasta karjasta jää lihaan voimakas karjunhaju. Siipikarjan teurastusta tulisi välttää

sulkasadon aikaan, sillä tällöin linnun liha on heikoimmillaan. (Kyrö 1998, 43, 53, 72, 75, 77.)

Eläimen käsittelyn ennen lopettamista ja lopettamisen aikana on tapahduttava rauhallisesti, eikä eläimelle saa tuottaa tarpeetonta kipua tai stressiä. Kaikki kotieläimet on mahdollista lopettaa ampumalla aivoihin joko ampuma-aseella tai ns. pulttipistoolilla, jonka jälkeen on aloitettava verenlasku viimeistään minuutin sisällä tainnuttamisesta. Tainnuttajaa on aina ennen verenlaskua varmistuttava, että eläin ei ole enää tajuissaan. Maa- ja metsätalousministeriö on julkaissut tarkemmat ohjeet, joista käy ilmi mm. kullekin eläinlajille sopiva tainnutuskohta. (Eläinten teurastamiselle asetettavat eläinsojeluvaatimukset 1997.)

Kotona teurastetuista eläimistä peräisin olevan teurasjätteen saa haudata maahan. Teurasjätteet on kuitenkin haudattava tarpeeksi syväälle, esimerkiksi alle 40 kg:n painoinen jätemäärä on haudattava vähintään puolen metrin syvyyteen ja sitä painavammalla yli metrin syvyyteen. Maatumattomia muovijätteitä ei tule haudata teurasjätteiden mukana. Jätteitä ei saa haudata vedenottamoiden suoja-alueille, 250 metriä lähemmäs talouskaivoja eikä pohjavesialueille. Hautaamisen yhteydessä teurasjätteet tulisi myös kalkita, jolloin tuhoetaan mahdolliset taudinaiheuttajat. Maahan haudattavista eläimistä tai teurasjätteistä on tehtävä kirjallinen ilmoitus kunnaneläinlääkärille. (Hautaaminen 2007.)

9 RUOKINTA

Eläimen ruokinnassa on huomioitava, että suuria ruokinnan muutoksia ei tehdä kerralla, jottei ruoansulatuselimistö häiriinny ja eläin sairastu ripuliin. Eläintä ei myöskään saa päästää liian lihavaksi. Lihavuus heikentää eläinten yleiskuntoa ja lisää nivelvaurioiden riskiä. Eläimen yleiskuntoa voi arvioida tunnustelemalla sitä esimerkiksi hännän tyveltä, jossa pitää olla pieni rasvakerros, mutta luiden on tunnettava kevyesti painettaessa. (Savolainen & Teräväinen 2000, 29; Telkänranta 2004, 75.)

Naudat, samoin kuin lampaat ja vuohet, ovat märehittäjiä; syöty rehu kulkeutuu pötsin kautta verkkomahaan, jonka liike pilkkoo rehuannosta pienemmiksi paloiksi. Tämän jälkeen rehupala palaa takaisin eläimen suuhun, missä eläin vielä hampaillaan hienon-
taa rehua ennen sen nielemistä. Rehupala kulkeutuu takaisin mahaan ja toinen rehupala nousee naudän suuhun hienonnettavaksi. Esimerkiksi nauta voi käyttää pelkkään märehtimiseen lähes kymmenen tuntia vuorokaudessa. Märehtijöiden tärkein ruoka-
aine on karkearehu ja toimiakseen kunnolla pötsin on saatava tarpeeksi karkearehusta peräisin olevaa kuitua. (Kyrö 1998, 15–16; Kyntäjä & Teräväinen 2001, 39.)

Nauta

Naudalle päivän tärkein työ on syöminen. Tuottamaton (lypsämätön) lemmikkinauta pärjää ylläpitoruokinnalla, jossa ruoan koostumus ja määrä pidetään samana koko sisäruokintakauden ajan. Aikuinen nauta syö rodusta ja koosta riippuen noin 6-10 kiloa kuivaheinää päivässä, mutta sen lisänä voidaan tarjota myös olkea, jolla ei ole juuri-
kaan ravitsemuksellista arvoa, mutta joka on täyttävää. (Kyntäjä & Teräväinen 2001, 39.)

Naudan tarvitsemista vitamiineista osa syntyy naudän elimistössä ja laidunkauden aikana eläin saa tarvitsemansa D-vitamiinin auringonvalosta ja A- ja E-vitamiinit laidunnurmesta, mutta talvikaudella edellä mainitut vitamiinit on annettava rehun mukana. Kivennäisaineet ovat elimistön rakennusaineita ja niiden saanti on välttämätöntä. Maatalouskaupoista löytyy sopivia vitamiini- ja kivennäisseoksia, joten niiden lisääminen naudän ruokavalioon on helppoa. Natriumia naudat saavat parhaiten nuolukivestä, joka kannattaa pitää aina nautojen saatavilla. Lypsylehmille tarjotaan lisäksi vä-

kirehua, eli jauhettua viljaa ja teollisia rehuseoksia. Pelkässä ylläpitoruokinnassa väkirehujen antaminen ei ole kuitenkaan välttämätöntä. (Kyntäjä & Teräväinen 2001, 44.)

Naudalle voidaan syöttää lisäksi juureksia, esimerkiksi perunaa tai lanttua tai juurikasvien lajittelujätteitä, kuten sokerijuurikkaan naatteja. Nämä ovat maukkaita ja edullisia lisiä naudan ruokavalioon. Juureksia syötettäessä tulee kuitenkin huomioida, ettei nauta pysty niitä kunnolla pureskelemaan, joten juurekset on pilkottava hyvin ennen naudalle tarjoamista, jolloin ei ole tukehtumisvaaraa. Naudoille voidaan kerätä kesällä myös kerppuja eli lehtipuiden lehdeksiä. (Ruokinnan perusteet; Kyrö 1998, 15–16; Kyntäjä & Teräväinen 2001, 39.)

Laumaeläiminä naudat pyrkivät syömään yhtäaikaan, mikä on otettava eläinsuojan suunnittelussa huomioon. Kaikkien eläinten tulee mahtua kerralla ruokintapöydän ääreen. Luonnossa naudat syövät useita kertoja päivän aikana, joten sisäruokintakaudellakin naudat tulisi ruokkia vähintään kaksi kertaa päivässä. Väkirehua annettaessa ruokintakertoja on kuitenkin oltava vähintään neljä, sillä pienissä osissa annettu väkirehu ei happamoita pötsiä liikaa ja pötsin rehua hajottavat mikrobit pysyvät kunnossa. Ruokittaessa eläimiä tulisi niille antaa ensin hiukan karkearehua ja vasta sitten väkirehua, näin pötsin pH pysyy tasaisena. Varsinaisen ruokinnan lisäksi voidaan kuitenkin pitää heinää tai olkea tarjolla jatkuvasti, jolloin naudat voivat toteuttaa käyttäytymistarpeitaan paremmin ja syödä pienissä erissä. (Myllys 1999, 14; Kyntäjä & Teräväinen 2001, 61.)

Nauta juo vuorokaudessa vettä noin 80 litraa ja jos lehmää lypsetään, niin sen juoman veden määrä kasvaa. Liian vähäinen veden saanti vähentää syödyn rehun määrää, joka heikentää eläimen lämmönsäätelykykyä. Naudan juoman veden määrään vaikuttavat myös eläinsuojan lämpötila ja rehun kosteuspiitoisuus, talvella lämmitetty vesi voi auttaa eläimiä kehon lämpötilan säätelyssä. Eläinsuojaan olisikin hyvä asentaa lämmitettävät vesikupit tai varmistaa muuten, ettei vesi ei pääse jäätymään. (Kyntäjä & Teräväinen 2001, 37.)

Jos vasikkaa, kiliä tai karitsaa joutuu juottamaan, on muistettava tarjota maito joko tuttipullosta tai tuttisankosta, jolloin juomisasento on sama kuin poikasen imiessä emäänsä. Imemisasento aiheuttaa sen, että eläimen etumahat sulkeutuvat märekouruk-

si ja maito kulkeutuu suoraan juoksutusmahaan. Suoraan sankosta tai vadista juotettaessa märekourua ei muodostu ja maito joutuu poikasen kehittymättömiin etumahoihin ja voi aiheuttaa ripulia. (Kyrö 1998, 19.)

Lammas ja vuohi

Lampaan ja vuohen ylläpitoruokintaan riittää, että niille tarjotaan karkearehua ja lisäksi voidaan antaa sopivaa kivennäisrehua (kuvio 5). Karkearehuna lammas syö vuorokaudessa viidestä kymmeneen kiloa säilörehua tai noin kilon kuivaheinää. Vuohi syö heinän lisäksi mielellään myös puiden oksia ja kuorta ja luonnossa se löytää ravintoa sieltäkin, mistä lampaat tai naudat jättävät syömättä. (Stenberg 1998, 59; Savolainen & Teräväinen 2000, 19, 21; Aaltonen 2005, 30.)

KUVIO 5. Maatiaislampaat syömässä (kuva Mari Tikka)

Lampaille on olemassa oma kupariton kivennäisrehuvalmiste, jota voidaan syöttää myös vuohille. Vuohille voidaan antaa myös naudoille tarkoitettuja kivennäisrehuja, joiden kuparipitoisuus on kuitenkin liian suuri lampaille. Kivennäisrehuissa on mukana tarvittavat vitamiinit ja hivenaineet, joten niiden käyttö on vaivatonta. Varsinaisen kivennäisrehun lisäksi lampaille ja vuohille tulisi laittaa tarjolle nuolukivi, josta ne saavat lisäsuolaa. Lampaille ja vuohille voidaan antaa myös juureksia ja lehdeksiä, juurekset täytyy muistaa pilkkoa niin, ettei niistä ole tukehtumisvaaraa. Oksat ja versot kerätään kesällä, sidotaan pieniksi nipuiksi ja kuivataan ilmastavasti. Talvisaikaan

nämä kerput tuovat eläinten ruokavalioon vaihtelua ja huonoina rehuvuosina myös halpaa lisäravintoa. (Aaltonen 2005, 34; Stenberg 1998, 61; Savolainen & Teräväinen 2000, 42.)

Sika

Sian ruoansulatus on samanlainen kuin ihmisen, ja sika on kaikkiruokainen eläin. Luonnossa eläessään se tonkii tehokkaasti maaperää ja etsii syötäväkseen kasvien juuria, kovakuoriaisia, matoja, sammakkoeläimiä, hedelmiä, viljaa ja heinää. Sika tarvitseekin ruokavalionsa monipuolisuutta. Muiden laumaeläinten tavoin sisällä olevat siat haluavat ruokailla yhtä aikaa, joten ruokailuun on varattava tarpeeksi tilaa jokaista eläintä kohti. (Aro 1997, 26, 55.)

Sika tarvitsee myös tarpeeksi kuituja sekä kivennäisaineita ja vitamiineja. Kuituja sika saa juurikkaista ja karkearehusta. Sialle voi antaa myös ruoantähteitä, mutta on muistettava, etteivät ne riitä pelkäksi sian ravinnoksi. Annettaessa ruoantähteitä sialle, on ne ensin kuumennettava hyvin, jotta mahdollisissa lihatuotteissa ei kulkeudu eläimiin taudinaiheuttajia. (Kyrö 1998, 50; Sikarutto 2003.)

Siipikarja

Kanat syövät sekaravintoa ja ne kuluttavatkin suuren osan ajastaan ruoan etsintään. Ruoaksi kelpaavat siemenet, marjat, hedelmät ja vihreät kasvinosat sekä hyönteiset, madot ja toukat. Kanoille voidaan kuitenkin tarjota varsinaiseksi ravinnoksi maatalouskaupoista saatavaa, teollisesti valmistettua rehua sekä viljanjyviä ja antaa kanojen etsiä jaloittelutarhasta luontaisia lisukkeita ruokavalionsa. Teollisesti valmistetussa rehussa on valmiina lähes kaikki kanojen tarvitsemat kivennäiset ja vitamiinit. (Telkänranta 2004, 74–75.)

Lisäksi kanoille voidaan antaa eläinperäistä valkuaista korvaamaan matojen ja hyönteisten puutetta ruokavaliosta. Valkuaista voidaan kanalle tarjota esimerkiksi piimän muodossa. Saatavilla on myös pidettävä juomavettä sekä soraa ja kalkkia. Sora auttaa jyvien hienontamisessa kanan ruoansulatuselimistössä ja kalkkia kana tarvitsee kananmunien tuottamiseen. Ruokaa voidaan pitää vapaasti saatavilla. (Telkänranta 2004, 82.)

Kanoille voi tarjota myös hedelmiä ja kasviksia sekä keittiöjätteitä, kuten erilaisia viljatuotteita tai esimerkiksi keitetyjen perunoiden kuoria. Keittiöjätteiden määrä tulisi kuitenkin pitää melko pienenä, sillä liian suurissa annoksissa voi olla liikaa ravintoaineita kanojen käytettäväksi. (Telkänranta 2004, 77; Kyrö 1998, 56.)

Ankat ovat kanojen tapaan kaikkiruokaisia ja myös melkoisia ahmatteja. Ankoille annettava vilja on kuitenkin rouhittava, kun taas kanoille vilja voidaan antaa kokonaisina jyvinä. Ankat ja hanhet syövät helposti liikaa, jos ruokaa on koko ajan tarjolla, joten säännöstely on tarpeellista lintujen hyvinvoinnin kannalta. Ankojen ja hanhien ruokavalioon kuuluu ruohon lisäksi myös hyönteisiä, matoja ja sammakoita, erilaisia kasvien osia, kuten juuria, siemeniä sekä hedelmiä. Kuten kanoilla, myös vesilinnuilla on oltava koko ajan saatavilla kalkkia, hiekkaa ja juomavettä. (Kyrö 1998, 72, 74; Ramirez 1996, 19.)

10 SISÄTILAT JA ULKOILU

Eläinsuojan tulee antaa eläimelle suojaa niin sadetta, tuulta kuin liiallista auringonpaistettakin vastaan sekä turvaa pedoilta. Eläinten on pystyttävä seisomaan ja lepäämään kunnolla ja niiden on myös pystyttävä liikkumaan ilman liukastumisriskiä. Kaikkien eläinten on mahduttava makuulle samanaikaisesti ja jokaisen tulee mahtua syömään yhtä aikaa, sillä muutoin laumahierarkiassa korkeammalla olevat eläimet voivat estää heikompien yksilöiden ruokailun. Eläinsuojan rakenteiden on oltava sellaisia, ettei eläin saa esimerkiksi rakenteita pureskelemalla elimistöönsä maalia tai muita pintakäsittelyaineita. Lisäksi eläinten pitopaikkaan olisi hyvä varata erillinen tila sairastuneita eläimiä varten, jossa eläimiä voidaan hoitaa häiriöittä ja ne voivat levätä rauhassa. (Tavoitteena terve ja hyvinvoiva nauta 2003; Aro 1997, 57; Savolainen & Teräväinen 2000, 58.)

Maa- ja metsätalousministeriö on asetuksissaan (http://wwwb.mmm.fi/el/art/haku/jlkhaku_mmmhyv.idc) julkaissut kullekin eläinlajille tilojen vähimmäiskoot sekä eläinsuojan melurajoitukset, valaistustarpeen, ilmankosteuden ja ilmanlaadun raja-arvot, joita on pyrittävä noudattamaan myös lemmikkieläimiä pidettäessä. Pitopaikassaan vapaasti liikkuvilla eläimillä on oltava vähintään yksi juoma-astia; luonnollisesti juomapaikkojen tarve kasvaa eläinmäärän lisääntyessä. Veden on oltava myös puhdasta ja sitä on oltava aina saatavilla. Tärkeää on huomioida, että vesi pysyy sulana myös kovimpien pakkasten aikana. (Tavoitteena terve ja hyvinvoiva nauta 2003; Tavoitteena terve ja hyvinvoiva ankka tai hanhi 2003.)

Lemmikkikotieläinten asuintiloja suunniteltaessa tulee ottaa huomioon eläinten lukumäärä, niiden tuottaman lannan määrä ja lannan käsittelymahdollisuudet sekä lannan loppusijoituspaikka. Käytöstä poistuneessa tuotantorakennuksessa voi olla valmiina lietelantajärjestelmä, jossa lanta ja virtsa kulkeutuvat ritilälattian läpi lantakuiluun ja sitä kautta lietesäiliöön. Lietesäiliöön ei kuitenkaan saisi päästää eläinten rehua tai kuivikkeita ja lisäksi lietelantajärjestelmä on yleensä mitoitettu isommalle nautamäärälle, joten muutaman eläimen lannanpoistoon kannattaa miettiä parempi ratkaisu.

Kuivalantajärjestelmä sopii pienelle eläinmäärälle ja sen etuja on myös eläinten helppo kuivittaminen. Eläimet voivat asua normaalisti tilavissa karsinoissa, joiden kuivit-

tamiseen käytetään esimerkiksi olkea. Muita mahdollisia kuivikemateriaaleja ovat turve ja kutterinpuru; kuivikemateriaalin valinnassa on kuitenkin muistettava maa- ja metsätalousministeriön asetuksissaan antamat eläinlajikohtaiset suositukset ja kuivikkeiden tärkein tehtävä eli eläinten tulisi pysyä puhtaina ja makuualustan kuivana. Olkea on yleensä mahdollista ostaa esimerkiksi lähistön viljaa viljeleviltä tiloilta. Saataavuus on kuitenkin syytä varmistaa jo ennen eläinten hankkimista, sillä esimerkiksi yksi nauta tarvitsee olkikuiviketta noin 8-18 kiloa päivässä. (Myllys 1999, 56.)

Kuivikekerrosta voidaan kasvattaa koko talvikauden ajan ja esimerkiksi emolehmät vasikoineen selviytyvät hyvin talvella kylmässäkin eläinsuojassa, kunhan niillä on allaan paksu olkipatja. Patjan ideana on imeä itseensä virtsa ja osa lannasta, jotka alkavat hapen vaikutuksesta palaa (l. kompostoitua) ja patja pysyy näin lämpimänä alustana eläimille. Osa lannasta on kuitenkin syytä puhdistaa kuivikkeista pois, jotta eläimet pysyisivät puhtaampina. Lämmitetyssä tilassa oleskelevien eläinten kuivikepatja kannattaa kuitenkin vaihtaa joitakin kertoja talven aikana, sillä muuten koko talven lantamäärä heikentää sisäilman laatua ja lisäksi patja on keväeseen mennessä kasvanut paksuksi. Paksun kuivikepatjan purkaminen ja ulos siirtäminen on raskasta, ellei purkamista voida hoitaa esimerkiksi traktorilla. Nautojen sorkkien kunnon kannalta paras tilanne olisi jos eläinsuojassa olisi sekä kuivitettu makuualusta, että myös sorkkia kuluttava kova kävelyalusta, esimerkiksi ruokintapöydän yhteydessä. (Kyrö 1998, 23.)

Lannankäsittelyssä täytyy huomioida myös lannan lopullinen sijoituspaikka. Kuivikelanta kompostoidaan, jonka jälkeen se voidaan levittää lannoitteeksi pellolle. Lantaa voidaan myös luovuttaa tai kaupata tilan ulkopuolelle lannoitteeksi, mutta tilalla ei saa tällöin esiintyä eläinten tartuntatauteja (kuten salmonellaa) eikä lannan määrä saa ylittää 100 m³ vuodessa. Kompostoinnin aikana lannan lämpötila nousee korkeaksi (”lantaa palaa”) ja kuumuuden seurauksena lannasta häviävät ihmisille ja eläimille haitalliset mikrobit ja bakteerit. Lannan mukana kulkeutuvien rikkakasvien siemenet menettävät myös itämiskykynsä. Lannan säilytystä varten on oltava umpipohjainen lantala, jotta lannasta valuvat nesteet eivät pääse vesistöön. Lantala on mitoitettava niin, että siihen voidaan varastoida 12 kuukauden lantamäärä. (Kyrö 1998, 11; Lannan käsittely ja käyttö maataloilla 2005; Ympäristölupahakemus eläinsuojalle.)

Lemmikkikotieläimet tarvitsevat laitumen, eli aidatun alueen, missä ne pääsevät kunnolla liikkumaan ja missä niille riittää syötävää. Lisäruokaa voidaan tuoda paikalle esimerkiksi kuivaheinän muodossa, mutta taloudellisempaa on jos laitumella olisi valmiiksi jonkun verran syötäväksi kelpaavaa kasvillisuutta. Jos peltoalaa ei ole tarjolla, on eläimiä mahdollista laiduntaa myös kasvillisuudeltaan sopivilla niityillä tai haka- ja joutomailla. Laiduntavat eläimet pitävät helposti umpeenkasvavat alueet siisteinä ja maiseman asutun näköisenä. Pieniä laumoja kannattaakin hyödyntää pienillä laidunlohkoilla, kuten teiden varsilla, metsäsaarekkeissa tai piha-alueiden reunoilla. (Puurunen & Teräväinen 2002, 38; Savolainen & Teräväinen 2000, 50.)

Iso laidunala kannattaa aidata pienemmiksi lohkoiksi ja laumaa kierrättää lohkolta toiselle, jolloin laidun tulee tarkemmin syödyksi ja alue ennättää palautumaan sillä aikaa, kun lauma laiduntaa toista lohkoa. Puusto ja kasvillisuus tarjoavat eläimille suojaa tuulta sekä auringonpaahdetta vastaan, mutta myös vaihtelua normaaliin ruokavaliioon. Laitumelle voi myös rakentaa katoksen, josta eläimet saavat suojaa sateelta. Laidun voidaan aidata eläintyyppistä riippuen joko verkko-, sähkö- tai puuaidalla. (Savolainen & Teräväinen 2000, 53.)

Eläinten talviulkoilu voidaan järjestää pieneen tarhaan, jota kannattaa hiekoittaa liu kastumisien vähentämiseksi, tarhaan voi myös viedä pehkuja makuualustaksi. Pakkasta ei ole eläimille haittaa, jos ne on totutettu säännölliseen ulkoiluun, eivätkä eläimet ole märkiä ulos mennessään. Räntäsade ja kova tuuli ovat kuitenkin talvella ohuturkkisille eläimille haitallisia. (Myllys 1999, 20; Priha 2003.)

Nauta

Vapaina kuivitetussa karsinassa asuvat naudat tarvitsevat tilaa vähintään 7,5 m² yhtä eläintä (600 kg) kohden. Karsinassa tulisi pitää mieluummin liian vähän eläimiä kuin liian paljon, sillä liian suuri eläintiheys lisää kuivikkeen kulutusta. Yleisimmät kuivikemateriaalit ovat olki ja turve. Eläinten ruoka jaetaan karsinan ulkopuolella sijaitsevalle ruokintapöydälle. Ruokintapöydälle tulisi varata tilaa vähintään 0,7 metriä yhtä eläintä kohden, jotta naudat mahtuvat yhtä aikaa rinnakkain syömään. Nautojen asuintiloja suunnitellessa on hyvä muistaa, että aikuisille naudoille sopivin sisälämpötila on 8–12 astetta. Pelkkä lämpötilan tarkistus ei riitä, on myös varmistettava, että tila on vedoton ja kuiva. (Myllys 1999, 32, 51, 56.)

Lemmikkinauta tarvitsee liikuntaa ja on varmistettava, että sillä on tarpeeksi tilaa liikkua. Naudat voivat viettää ulkona kesäyöt, mikä ei pienempien kotieläinten kanssa ole välttämättä turvallista. Säännöllinen liikkuminen kuluttaa sorkkia ja parantaa eläimen yleiskuntoa, joten myös talviulkoilumahdollisuuden järjestäminen on kannattavaa. (Myllys 1999, 20, 75.)

Lammas ja vuohi

Lampaat ja vuohet tarvitsevat tilaa vähintään 2 m²/aikuinen eläin, mutta huomioon on otettava myös syntyvät karitsat ja kilit, joille tarvitaan tilaa vähintään 0,2 m² poikasta kohden. Lemmikkieläinten kohdalla tilaa kannattaa kuitenkin järjestää enemmän ja varsinkin vuohelle kannattaa varata karsinaan kiipeilymahdollisuus; olkipaali tai puulaatikko riittää hyvin, mutta myös iso, tukeva kivi on mahdollinen. Lampaille ja vuoille sopiva sisälämpötila on viileähkö, eli noin 5–8 astetta, kun taas karitsoille sopiva lämpötila on 15–20 astetta. Tarpeen vaatiessa lisälämmönlähteenä käytetään lämpölamppua. Karsinan kuivikkeena voidaan käyttää olkea ja oljen alle voidaan laittaa lisäkuivikkeeksi kutterinpurua. Kutterinpurua tai turvetta ei saa käyttää ainoana kuivikkeena, sillä se tarttuu villaan. (Savolainen & Teräväinen 2000, 36, 55, 82; Aaltonen 2005, 47; Tavoitteena terve ja hyvinvoiva lammas 2003.)

Säilörehu tai heinä tulisi sijoittaa häkkiin, jonka pystyrimojen väleiksi riittää noin 6 cm. Tällöin eläin saa vedettyä kerralla vain pieniä määriä rehua eikä sotke sitä jalkoihinsa. Poikasten ei tulisi päästä ruokintahäkkiin peuhaamaan ja sotkemaan ruokaa, mikä kannattaa huomioida häkin suunnittelussa. Häkin korkeuden tulisi olla esimerkiksi narulla säädettävissä, jolloin sitä voidaan kohottaa kuivikepatjan paksuuntuessa. Ruokintahäkkiin laitetaan tarjolle karkearehu sekä mahdollinen kivennäisrehu, joka valuu häkin etuosassa olevaan kouruun. Ruokintahäkki voi olla suorakaiteen muotoinen tai sylinterimäinen, mutta suora ruokintahäkki voidaan helpommin sijoittaa karsinan reunaan, jossa sen täyttö käy helpommin. Yhtä lammasta kohden tulisi varata vähintään 30 cm tilaa ruokintahäkille; näin varmistetaan, että kaikki lampaat mahtuvat yhtä aikaa syömään. (Stenberg 1998, 78-79.)

Lampaiden tehokkuus maiseman siistijöinä käy parhaiten ilmi vesakoita torjuttaessa, sillä nuoret pajut ovat lampaiden mieliruokaa. Parhaiten lampaat ja vuohet viihtyvät

tuoreilla laitumilla, joiden maaperä ei ole liian kostea, mutta vanhemmat yksilöt löytävät ravintoa myös karummilta alueilta. Lampaat kannattaa viedä laitumelle jo alkukesästä, sillä ne pitävät erityisesti tuoreesta ja nuoresta kasvustosta ja korsiintuneet heinät ne useimmiten jättävätkin syömättä. Vuohet pitävät kiipeilystä ja niille olisi hyvä saada jonkinlainen kiipeilymahdollisuus laitumelle. Kiipeily kuluttaa tehokkaasti sorkkia ja pitää ne hyväkuntoisina. Lampaat ja vuohet tarvitsevat päivittäistä liikuntaa kesäisin ja talvellakin niitä voi ulkoiluttaa sään niin salliessa (kuvio 6). Kuttujen utareet ovat kuitenkin herkät paleltumille ja ne on tarpeen suojata talvisaikaan. (Priha 2003; Aaltonen 2005, 46, 77; Lammas laiduneläimenä 2007.)

KUVIO 6. Talviulkoilumahdollisuus pitää eläinten yleiskuntoa yllä (kuva Inka Luhtala)

Sika

Emakoille sopiva lämpötila on 8–15 astetta, mutta pienet porsaas tarvitsevat huomattavasti lämpimämmät olosuhteet, porsaiden optimilämpötila onkin noin 25–30 astetta. Porsaille saadaan lisälämpöä lämpölampuilla sekä varmistamalla, ettei karsinaan käymistään vetoa. Jos sisälämpötila on liian viileä, siat hakeutuvat makaamaan aivan toisiinsa kiinni ja liian kuumassa vastaavasti taas kauemmaksi toisistaan. Sopivassa lämpötilassa siat nukkuvat lähekkäin, mutteivät ”yhdessä kasassa”. Sioille tulisikin varata tilaa vähintään niin paljon, että kaikki siat mahtuvat hyvin makaamaan kyljellään jalat suorina. Paras kuivikemateriaali on olki ja yhtä emakkoa varten kuiviketta kuluu noin

4 kiloa päivässä. Ruokintakaukalolle varataan yhtä aikuista sikaa varten tilaa vähintään 0,5 metriä. (Tavoitteena terve ja hyvinvoiva sika 2003; Aro 1997, 68-69, 99; Kyrö 1998, 51.)

Sika on utelias eläin ja se tutkii mielellään elinaluettaan tonkimalla ja maistelemalla maata. Sopiva laidunalue sialle on hyvin aidattu, vaihteleva metsäalue, josta löytyy sekä aurinkoisia aukkopaikkoja että viileitä varjoja. Metsälaitumen puuttuessa sika voi laiduntaa yhtä hyvin myös tavallisella laitumella, kunhan sille on järjestetty suojaa saateelta ja auringonpaahteelta. Laitumen sijainnista huolimatta, siellä tulee olla paikka, jossa siat voivat toteuttaa luontaista käyttäytymistarvettaan mudassa rypemiseen. Siat pitävät ruokailu-, makuu- ja ulostamispaikat erillään ja tämä tulisi huomioida myös sikojen elinoloja suunniteltaessa. (Kyrö 1998, 45, 49-50.)

Siipikarja

Kanoille sopivin sisälämpötila on noin 13–20 astetta, kun jo 24 asteen lämpötila on kanoille liian kuuma. Viihtyäkseen kanat tarvitsevat kanalan varusteiksi tarpeellisen määrän orsia, joilla ne pystyvät nukkumaan maantasa korkeammalla sekä pesäkopit munintaa ja haudontaa varten. Orret tulee sijoittaa portaittaisesti niin, että ylin orsi on lähinnä seinää. Kanat ulostavat orsilla istuessaan, eikä orsien alle tule sijoittaa pesäkoppeja tai ruoka-astioita. Orsien määrä riippuu kanojen määrästä, jokaiselle kanalle tulee varata noin 0,25 metriä tilaa orrelta. Pesäkoppeja varataan vähintään yksi pesä neljää kanaa kohden ja pesien pitää olla pimeitä, sillä kana haluaa munia ja hautoa munansa piilossa katseilta. (Telkänranta 2004, 52, 56, 63.)

Ankkojen ja hanhien poikasille sopiva sisälämpötila on 20 astetta ja lämmönsaantia voidaan parantaa lämpölampuilla. Aikuisille vesilinnuille riittää hiukan viileämpi lämpötila. Lattian tulee olla hyvin kuivitettu ja kuivikkeeksi käyvät kutterinpuru tai lyhyeksi silputtu olki. Tärkeintä on, että kuivike ei pölyä liikaa. Linnut rakentavat pesän yleensä itse kasaamalla kuivikkeita tilan pimeimpään nurkkaan. (Kyrö 1998, 74; Ramirez 1996, 25.)

Kanat tarvitsevat muiden eläinten tavoin säännöllistä liikuntaa voidakseen hyvin. Kanalan yhteyteen kannattaa rakentaa ulkoilutarha, jossa tilaa tulisi olla vähintään kaksi neliometriä yhtä kanaa kohden. Tarhan pohjan on oltava kauttaaltaan kuiva ja mikäli

mahdollista, myös vietettävä hiukan pois päin, ettei vesi kerääny aitaukseen. Isokokoinen tarha on syytä aidata pienemmiksi alueiksi, jolloin kanojen ulkoilualuetta vuositain muuttamalla voidaan esimerkiksi loisongelmia pitää helpommin kurissa ja kasvusto ennättää paremmin palautua. (Rehnström 2000, 46-47; Telkänranta 2004, 68.)

Ulkoilutarhan aitaamiseen voidaan käyttää kanaverkkoa. Lentokykyisimpienkin kanojen aidan korkeudeksi riittää yleensä kaksi metriä, mutta alareunasta verkkoa on myös syytä upottaa jonkin matkaa maan sisään. Osassa aitausta on oltava katos sadetta varten, mutta myös muu osa voidaan kattaa kanaverkolla, joka auttaa pitämään pedot poissa aitauksesta. Aukealla alueella linnut kokevat olonsa turvattomaksi ja pysyttelevät yleensä lähellä kanalan sisäänkäyntiä. Koko aitauksen hyväksikäyttöä voidaan parantaa istuttamalla sinne pensaita ja tuomalla linnuille esimerkiksi olkipaaleja suojapaikoiksi. Ulkotarhassa on oltava ainakin juoma-astia sekä mielellään mahdollisuus hiekkakylpyihin, kuten kuvan 7 hiekkapohjaisessa tarhassa. (Rehnström 2000, 46-47; Telkänranta 2004, 68-70.)

KUVIO 7. Ulkotarhan hiekkapohja mahdollistaa tarpeelliset hiekkakylvyt (kuva Outi Hyvönen)

Ankat ja hanhet ovat vesilintuja ja kesällä ne tarvitsevat ulkoilualueelleen mahdollisuuden uimiseen ja sukelteluun. Veden on kuitenkin oltava joko virtaavaa tai se on vaihdettava säännöllisesti. Hanhet ovat ankoja tehokkaampia laiduntajia ja päivän aikana ne kuljeskelevat useita tunteja laitumella syöden ruohoa tai rantojen vesikasveja. Vesilintuja voi ulkoiluttaa talvellakin. (Ramirez 1996, 72, 186; Telkänranta 2004, 75.)

11 TERVEYDENHOITO

11.1 Kehonhoito

Kaikilla eläimillä on luontainen tarve kehonhoitoon. Kehonhoidon tarkoituksena on pitää karva- tai höyhenpeite sekä iho puhtaana ja hyvässä kunnossa. Eläimet nuolevat ja rapsuttavat kehoaan ja antavat muiden eläinten puhdistaa itseään. Kotieläimet eivät ole poikkeus tästä ja luontaisten tarpeiden, eli esimerkiksi omatoimisen kehonhoidon, estyminen aiheuttaa niille helposti stressiä. Eläimen puhtaanapitoa ei silti voi jättää yksin eläimen itsensä hoidettavaksi, vaan eläinten puhtaudesta huolehtimisen päävastuu on aina kuitenkin hoitajalla. (Myllys 1999, 21-22; Telkänranta 2004, 16-17.)

Suunniteltaessa eläinten asuintiloja tulisikin ottaa huomioon eläimen mahdollisuus kehonhoitoon. Käytännössä tämä tarkoittaa lattiapintojen kuivittamista niin, että eläimen on mahdollista seisoa tukevasti liukastumatta sekä tilan varaamista yhtä eläintä kohden niin, että esimerkiksi nauta mahtuu nuolemaan itseään tai linnut oikomaan kunnolla siipiaan. Lisäksi eläintiloihin tulisi järjestää erilaisia hankauspintoja, kuten karjarahja, sekä kanojen hiekkakylpypaikka ja vesilinnuille mahdollisuus kastautumiseen. (Myllys 1999, 21–22.)

Eläimillä voi olla sekä ulko- että sisäloisia. Sisäloisten olemassaolon huomaa yleensä eläimen heikentyneenä yleiskuntona sekä mahdollisesti anemiana ja ripulina. Sisäloisten häätö tapahtuu loishäätölääkkeillä, joita määrää eläinlääkäri. Ulkoloisten häätäminen voi olla hankalampaa, sillä ne voivat piiloutua eläinsuojan rakenteisiin. Loisten vastustuksessa kannattaakin ottaa huomioon eläinsuojan olosuhteet sekä laidunjärjestelyt. Loiset lisääntyvät liian lämpimissä sisätiloissa sekä ulkona maaperässä. Maaperässä esiintyviä loisia saadaan useimmiten vähennettyä jos laidun jätetään yhtenä kesänä kokonaan laiduntamatta. Sisäloisten torjunnassa tärkeintä on ennaltaehkäisy ja eläimet kannattaakin madottaa säännöllisesti. (Telkänranta 2004, 115; Myllys 1999, 75.)

Loiset leviävät helposti myös tuotaessa laumaan uusia eläimiä. Jos mahdollista, uudet tulokkaat onkin hyvä eristää pariiksi viikoksi, jolloin loisten olemassaolo saadaan selville ja tarvittava loishäätö on helppo tehdä eristetyille eläimille. Yleisesti ottaen eläin-

ten yleiskunnosta täytyy pitää huolta, sillä heikkokuntoiseen eläimeen myös loiset leviävät helpommin. Tarkempia ohjeita loisten torjunnasta kannattaa kysyä eläinlääkäriltä. (Savolainen & Teräväinen 2000, 107; Telkänranta 2004, 108, 115–118.)

Nauta

Naudat pyrkivät itsenäiseen kehonhoitoon milloin se vain on mahdollista. Naudat puhdistavat itseään nuolemalla ja kielellään ne ulottuvat putsamaan itsensä lähes kaikkialta, aivan peräaukon ympäristöä lukuun ottamatta. Sorkkia ja sarvia käyttämällä naudat pystyvät raapimaan kutiavaa kohtaa hyvinkin tarkasti, sorkalla ulottuu raapimaan esimerkiksi silmäkulmaa ja sarvilla selkää. Lisäksi naudat kyhnyttävät ja hankaavat itseään laitumella olevia puita tai sisätiloissa rakenteita vasten. (Myllys 1999, 21.)

Naudat ovat painavia eläimiä ja siksi jalkojen kuntoon on syytä kiinnittää erityistä huomiota. Sorkat kasvavat koko eläimen eliniän ajan ja ne kuluvat eläimen liikkussa. Talven sisällä viettävät naudat eivät kuitenkaan pysty liikkumaan niin paljon, kuin sorkkien kunnollinen kuluminen vaatisi ja sorkat voivat kulua epätasaisesti. Karjatilloilla sorkkia hoitaa yleensä paikalle kutsuttu sorkkahoitaja, joka vuolee sorkista liian aineksen pois. Sorkkien hoidon tulisi tapahtua ainakin kerran vuodessa; kevättalvella hoidetut sorkat ehtivät ”asettua” hyvin uloslaskua ja lisääntyvää liikuntaa varten. (Myllys 1999, 68–69.)

Lammas ja vuohi

Lampaan kehonhoitoon kuuluu olennaisena osana villan keritseminen. Eläinsuojelulaki velvoittaa keritsemään lampaan vähintään kerran vuodessa, mutta käytännössä lampaat tulee keritä keväisin ja syksyisin. Muutaman lampaan laumassa keritseminen voidaan hoitaa tavallisilla saksilla tai käsikeritsimillä, mutta monta eläintä kerittäessä konekeritsimet ovat nopeammat ja keritsijää vähemmän rasittavat. Keritsemistä ja villan jatkokäsittelyä helpottaa yleensä se, että lampaan villa pyritään pitämään mahdollisimman hyväkuntoisena ja roskattomana. Vuohien karvapeite on erilainen kuin lampaan ja se käydään säännöllisesti läpi karkealla harjalla ja pitkät karvat kammataan. (Savolainen & Teräväinen 2000, 86; Aaltonen 2005, 42.)

Lampaiden ja vuohien sorkkien hoitoon on kiinnitettävä huomiota, sillä varsinkin talvella niiden luontainen kuluminen on vähäistä ja sorkat kasvavat helposti liian pitkiksi. Liian pitkät sorkat voivat aiheuttaa kivuliaita jalkojen virheasentoja, joiden kuntoon saaminen voi viedä aikaa, siksi sorkkahoidon tulisi olla säännöllistä. Sorkat kasvavat sorkan kärjestä vinosti ylöspäin ja sivuilta sorkan alle. Sorkat voidaan vuolla lyhyemmiksi puukolla tai leikata sorkkasaksilla. (Savolainen & Teräväinen 2000, 89; Stenberg 1998, 85; Aaltonen 2005, 42.)

Sika

Naudan tavoin sika hankaa itseään mielellään puihin tai eläinsuojan rakenteisiin ja sille tulisikin järjestää hankauspaikkoja. Sika ei ylety nuolemaan itseään yhtä hyvin kuin nauta, mutta hankaamalla se puhdistaa itseään tehokkaasti. Sian ihon alla oleva rasvakerros toimii tehokkaana eristeenä, joten sian on hankala arvioida lämpötiloja. Sialla ei ole hikirauhasia, joten siat viilentävät itseään mielellään mutakylvyillä, sillä muta haihduttaa tehokkaasti lämpöä iholta. Muta pitää myös ihoa kosteampana ja suojaa nahkaa hyönteisiltä tai auringolta. Normaalisti sika ei kuitenkaan sotke itseään ulosteisiin tai virtsaan ja ulosteiden tahrinat eläimet ovatkin yleensä pyrkineet viimeisenä keinona viilentämään itseään ulosteissa pyörimällä. Lämmitellessään sika kavauttaa pehkuihin. (Aro 1997, 59; Kyrö 1998, 45, 49.)

Siipikarja

Kanojen keuhonhoito käsittää höyhenten sukimista, pörhistelyä, jalkojen ja siipien ojentelua sekä hiekkakylpyjä. Hiekkakylpevä kana hieroo siipiään maahan ja lennättää hiekkaa päälleen, jolloin hiekka valuu höyhenten joukkoon ja niiden läpi, lopuksi kana ravistelee hiekan pois. Kanan höyhenpuvussa on rasvaa, joka pitää yllä höyhenten kestävyyttä ja lämmöneristämiskykyä. Hiekkakylpyjen tarkoitus on vähentää liiallista höyhenten rasvapitoisuutta sekä luultavasti auttaa myös loisten häädössä. Pienestä koostaan huolimatta kanojenkin on päästävä liikkumaan säännöllisesti. Liikunta pitää yllä jalkojen ja luuston kuntoa. (Lundqvist 2005, 18, 34.)

Ankka ja hanhi ovat vesilintuja ja ne puhdistavat höyhenpeitteensä vedessä. Jos linnuille ei ole mahdollista tarjota vesiallasta, on niille varattava ainakin vesiämpäri, johon ne voivat kastaa päänsä. Pään kastelun tarkoituksena on silmien huuhtelu. Silmät voivat tulehtua, jos linnuilla ei ole mahdollisuutta pään kastamiseen. (Kyrö 1998, 72.)

11.2 Tarttuvien tautien torjunta

Tämän luvun tarkoituksena ei ole pelotella lemmikkieläintä harkitsevaa, vaan antaa tietoa ja painottaa maalaisjärjen käyttöä, jotta tarttuvat taudit eivät turhaan leviäisi suomalaisen eläinkantaan. Maatalouden suurimpia uhkia ovat nimittäin erilaiset tartuntataudit, jotka voivat levitessään uhata karjanomistajan koko elinkeinoa. Pahimpia tauteja ovat muun muassa salmonella, sikarutto, BSE, suu- ja sorkkatauti sekä lintuinfluenssa, jotka leviävät erittäin helposti tilalta toiselle ja osa taudeista voi tarttua myös ihmiseen. Salmonellaa lukuun ottamatta edellä mainittuja tauteja ei tällä hetkellä tavata Suomessa ja muihin maihin verrattuna pohjoismaiden salmonellatilannekin on hyvä. (Runsas tuhoeläinkanta levittää tauteja 2007; Tautisulku; Älä tuo tauteja matkatuolaisina!)

Kotieläinten parissa työskentelevien ja oleskelevien ihmisten tulisi suhtautua vakavasti tilojen väliseen tautisuojaukseen, sillä eläntaudit leviävät muun muassa tilavierailujen yhteydessä tilalta toiselle, esimerkiksi ajoneuvon renkaisiin tai jalkineiden pohjaan tarttuneen lannan mukana. Yleisesti ottaen turhia vierailuja naapureiden karjatiloihin tulisikin välttää, sillä eläntaudit voivat aiheuttaa suuria taloudellisia menetyksiä maatiloilla. Jokaisen eläintenpitäjän velvollisuus on myös tehdä ilmoitus eläinlääkärille, mikäli yhdenkään eläimen epäillään sairastavan vakavaa eläntautia. (Telkänranta 2004, 109; Eläntauti- ja hyvinvointiohjelma.)

Lemmikkikotieläinten kohdalla tautitorjunta tarkoittaa käytännössä sitä, että erityisesti kanaloissa, tulisi käyttää erikseen sinne varattuja jalkineita. Lisäksi on pidettävä huolta, että eläinten juomavesi on aina puhdasta ja etteivät eläimet pääse ulosteillaan liikaamaan juomapaikkojaan. Uimarantojen välittömässä läheisyydessä ei tulisi myöskään päästää eläimiä kahlailemaan rantaveteen. Eri eläinlajien yhdessä pidon kannalta kanat ovat riskitekijöitä, sillä salmonella leviää linnun ulosteiden mukana ja puolestaan sioilla oleva sikaruusu-bakteeri tarttuu helposti kanoihin. Eläinten ruokavarastot kannattaa eristää mahdollisimman tiiviiksi, jotta ne eivät houkuttele tuhoeläimiä, kuten lintuja tai rottia. Esimerkiksi kaatopaikoilla ruokailevat lokit ovat yleensä myös salmonellan kantajia. (Runsas tuhoeläinkanta levittää tauteja 2007; Tautisulku; (Älä

tuo tauteja matkatuliaisina!; Puhdasta juomavettä eläimille 2007; Telkänranta 2004, 109; Eläintauti- ja hyvinvointiohjelma.)

Yleisimpiä tartuntatauteja

Salmonella on ulosteperäinen bakteeri, joka leviää yleisimmin ulosteiden tahriman ruoan, juomaveden tai huolimattomasti kypsennettyjen elintarvikkeiden mukana. Salmonella voi tarttua nisäkkäisiin, lintuihin, matelijoihin ja ihmisiin sekä joskus myös eläimestä ihmiseen. Salmonella aiheuttaa tuotantoeläimissä yleensä huomattavaa yleiskunnon ja sitä myöten tuotannon laskua, jonka takia se on luokiteltu vastustettavaksi eläintaudiksi. Ihmisillä salmonella on yleisvaarallinen tartuntatauti ja useimmat salmonella-bakteerit aiheuttavat voimakasta ripulia, mutta muutamat salmonella-bakteerit voivat aiheuttaa myös lavantautia. (Salmonelloosi.)

Sikarutto on vaaralliseksi luokiteltu, helposti leviävä tauti. Se ei tartu ihmiseen, mutta sikarutolle altistuneet eläimet lopetetaan ja ruhot hävitetään välittömästi. Tauti leviää sianlihan mukana, joten ulkomailta tuotujen makkaroiden ja vastaavien sianlihaa sisältävien ruokien syöttämistä sioille pitää välttää ja vähintään kaikki sioille tarjottavat ruoan tähteet on aina kuumennettava kunnolla. Sikaruton osalta on myös noudatettava tautisuojausvaatimuksia ja vältettävä esimerkiksi ulkomailla sikaloissa vierailamista. (Sikarutto 2003.)

Lintuinfluenssa leviää erityisesti muuttolintujen mukana ja koko Suomessa on voimassa siipikarjan ulkonapitokielto lintujen kevätmuuton ajan eli maaliskuun alusta toukokuun loppuun. Tauti voi levitä siipikarjaan tartunnan saaneen linnun hengitysilman tai ulosteiden kautta tai esimerkiksi jos siipikarja ja vesilinnut pääsevät käyttämään yhteistä vesilammikkoa. Lintuinfluenssaan sairastunut lintu kuolee yleensä nopeasti. (Tietoa lintuinfluenssasta; Siipikarja pidettävä sisätiloissa lintujen kevätmuuton aikana koko maassa 2007.)

12 HOITAJA

Eläimen pitoon kuuluu olennaisena osana eläinten kanssa yhdessä oleminen. Kun eläintä käsitellään lempeästi ja johdonmukaisesti pienestä lähtien sekä seurustellaan sen kanssa, niin sen käsittely aikuisenakin eläimenä on helpompaa. Tärkeintä on käyttäytyä eläinten seurassa rauhallisesti ja kohdella niitä hyvin, jotta ne oppivat luottamaan hoitajaansa. Eläinten kiinniottamisen tulee aina tapahtua rauhallisesti ja liiallista voimankäyttöä ja jahtaamista on vältettävä. (Tavoitteena terve ja hyvinvoiva nauta 2003.)

Naudan kuljettaminen tutulle laitumelle onnistuu lempeästi häätistellen, mutta liikuttaessa esimerkiksi autoteiden läheisyydessä on syytä kuljettaa eläin riimuun kytkettynä. Lampaat ja vuohet oppivat helposti seuraamaan omistajaansa, mutta pidempiä matkoja niitäkin on syytä taluttaa kytkettyinä. Kana nostetaan tarttumalla siihen ensin kaksin käsin vatsan alta ja painamalla samalla siivet linnun kylkiä vasten, ettei se pääse räpiköimään. Eläimen erottaminen tutusta laumasta aiheuttaa sille aina stressiä, joten turhaa erottamista kannattaa välttää. (Aaltonen 2005, 73.)

Lemmikkikotieläimet asuvat muualla kuin ihmisten asuinrakennuksessa, eivätkä ne tästä syystä ole samalla tavalla silmälläpidon alla kuin perinteiset lemmikkieläimet. Päivittäisten hoitorutiinien yhteydessä on aina tarkkailtava eläinten vointia ja käytöstä sekä erityisesti mahdollisia muutoksia, jotka viestivät yleensä muutoksista eläimen terveydentilassa. Lisäksi on seurattava eläinten elinolosuhteita, kuten melun määrää ja ilmanlaatua sekä rakenteiden ja laitumen aitojen kuntoa. Samalla kun viettää aikaa eläinten kanssa (kuvio 8), voi myös tarkkailla nurmen ja muun kasvillisuuden riittävyyttä ja siirtää eläimet tarvittaessa toiselle laitumelle. (Tavoitteena terve ja hyvinvoiva nauta 2003; Lammas laiduneläimenä 2007.)

KUVIO 8. Kärsivällisyys ja eläinten seurassa vietetty aika palkitaan eläimen osoittamalla luottamuksella (kuva Outi Hyvönen)

13 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

13.1 Kirjallinen osuus

Kirjoitusprosessi lähti liikkeelle tavoitteiden listauksella, ja listaa täydennettiin ja karstiin myöhemmin tutkimuksen edistyessä. Tavoitteiden kirjaamisen jälkeen suunnitelmaa varten laadittu, alustava lähdeluettelo pilkottiin osiin ja lähdettiin erittelemään olemassa olevaa aineistoa tarkemmin eri osa-alueisiin. Työ kirjoitettiin osa kerrallaan niin valmiiksi kuin mahdollista. Tekstiä jouduttiin muokkaamaan monta kertaa kirjoitusvaiheen aikana, sillä työn edetessä tavoitteiden painopiste siirtyi käytännön hoito-toimenpiteistä eläintenpidon viralliselle puolelle.

Kirjoitusprosessi alkoi tulosten kasaamisesta, jota varten oli lähdeaineisto parhaiten saatavilla. Tulokset jakaantuvat neljään pääosioon; eläimet, säädökset, hoito ja omavaraistuotanto. Aluksi käydään läpi yleisimmät kotieläimet ja niiden lajikohtaiset tarpeet sekä yleisimmät rodut. Lisäksi selvitetään eläinten käyttäytymistä ja eri eläinlajien pitämistä yhdessä. Seuraavaksi kootaan yhteen lemmikkikotieläimen pitoa koskevat lait ja määräykset, sillä eläintautien vastustusohjelma koskee myös lemmikkikotieläimiä. Kolmas osa sisältää selvityksen eläinten pidon peruskustannuksista sekä omavaraistuotannosta, joka ei ole varsinaista tuloa eläinten pitäjälle.

Neljännessä osiossa käydään läpi eläinten ruokintaa, hoitoa ja eläinten asuintiloja. Ruokinnan osalta selvennetään eläinten ruokailu- ja juomiskäyttäytymistä, perusravintoa, keskimääräistä ravinnontarvetta ja märehitijöiden erityispiirteitä. Eläinten hoito-osiossa käydään läpi eläimen omatoiminen keuhonhoito, hoitajalle kuuluvat toimenpiteet sekä sairaanhoito. Eläinsuojia koskevassa luvussa selvitetään kullekin eläinlajille tarpeellinen tilan määrä, sopiva lämpötila, eläinsuojan turvallisuus, käyttökelpoiset kuivikkeet, eläimen tuottaman lannan ja virtsan määrä sekä lannan loppusijoittaminen.

Työn sisällön järjestäminen loogiseen järjestykseen oli yllättävän vaikeaa. Käytännöllisin tapa olisi ollut ryhmitellä tutkimuksessa saatu tieto erikseen kunkin eläinlajin alle, mutta tämä olisi kuitenkin edellyttänyt osittain samojen asioiden kertaamista jokaisen eläinlajin kohdalla. Lopullisessa versiossa ja internet-oppaassa kunkin aiheen alla on ensin yleiskuvaus ja sen jälkeen eläinlajikohtainen osuus.

Idean kehittäminen alkoi keväällä 2006 ja opinnäytetyön suunnitelma valmistui alkuvuodesta 2007 ja varsinaisen tutkimuksenkin oli tarkoitus valmistua kevään aikana. Suunniteltu aikataulu kuitenkin venyi kirjoitusprosessin edetessä ja välillä työ piti jättää kokonaan sivuun ja paneutua täysin muihin asioihin. Aikataulua venytti osittain myös kirjoitusprosessin aikana syntyneet ideat lisälähteistä, joiden hankkimista varten piti varata aikaa normaaliin kirjoitusaikatauluun.

13.2 Internet-opas

Internet-sivuston suunnittelu aloitettiin pohtimalla toimivinta rakennetta sivustolle. Oppaan tekstiä tuotettaessa oli syntynyt ajatus tehdä käyttäjälle sanasto tärkeimmistä käsitteistä. Aluksi sanasto oli tarkoitus tehdä erilliselle sivulle, mutta tästä luovuttiin, koska sanaston käyttö tekstiä luettaessa olisi aiheuttanut lukijalle vaivaa edestakaisesta liikkumisesta sanaston ja tekstin välillä. Tästä syntyi idea sijoittaa sanasto sivun laitaan ja linkittää etsittävät sanat siihen. Sanastoa on myös mahdollista käyttää vierityspalkin avulla. (Kuvio 9.)

KUVIO 9. Sanasto on sijoitettu internet-sivun oikeaan laitaan.

Sanaston sijoittaminen sivun laitaan vaikutti sivuston muotoutumiseen niin, että varsinainen tekstiosuus sijoitettiin keskelle, muuta sivustoa kapeammaksi, jolloin reunaan jäi tilaa sanastoa varten. Sivun otsikko ja linkit sivulta toiselle siirtymistä varten laitettiin sivuston ylälaitaan, jossa ne eivät aiheuta sekaannusta sanasto-osuuden kanssa.

Sivuston rakenne tehtiin kehysten varaan. Käytännössä kehysmallit toimivat samoin, kuin esimerkiksi taulukon laatiminen Microsoft Wordissa. Frontpage-ohjelmassa on olemassa valmiita kehysmalleja, joita pystyy sellaisenaan tai muuttamaan mieleisekseen soluja yhdistämällä tai jakamalla. Sivua voidaan koota myös ilman kehyksiä, mutta tällöin yleisilmeestä tulee yksinkertaisempi. Kehysmallien yksittäiset solut ovat omia yksiköitään ja niihin voidaan laatia toimintoja, jotka eivät vaikuta muiden kehysten toimintaan. Tällainen esimerkki on opinnäytetyönä laadittavan sivuston oikeanpuoleinen kehys solu, jossa sanasto sijaitsee. Sanastoa voidaan vierittää vierityspalkilla ylös ja alas, ilman, että se vaikuttaa muihin soluihin. Yksittäisten kehys solujen sisällä voidaan käyttää vielä perustaulukkoja, jolloin esimerkiksi kuvien sijoittaminen tiettyyn kohtaan on helpompaa.

Varsinainen sisällön tuottaminen aloitettiin laatimalla sivustolle sisällysluettelo eli niin sanottu sivukartta. Sivukartta pohjautuu opinnäytetyön sisällysluetteloon. Sisällön järjestys pidettiin samana kuin opinnäytetyön kirjallisessa versiossa. Toinen vaihtoehto olisi ollut jakaa työ osiin eläinlajien mukaisesti. Valinta aiheutti päänvaivaa, sillä jälkimmäinen tapa on luonteva jos lukija haluaa perehtyä ainoastaan yhteen eläinlajiin. Tämä olisi kuitenkin aiheuttanut sen, että valtaosa tekstistä olisi toistunut jokaisen eläinlajin kohdalla ja aiheuttanut useampaa sivua lukevassa ihmisessä turhautumista. Työn tavoitteena oli antaa lukijalle selkeä käsitys lukemastaan aiheesta ja siksi yhden aihealueen (esim. ruokinta) pitäminen yhdellä sivulla tuntui olevan paras tapa.

Aineiston järjestäminen aihepiireittäin vaikutti siihen, että sivulla liikkumiseen piti kiinnittää erityistä huomiota. Tämän takia sivuilla on useita sivuston sisäisiä linkkejä, jotka helpottavat siirtymistä sivustossa. Tällaisia ovat ensisijaisesti otsikkopalkin alla olevat aihelinkit, jotka ovat koko ajan näkyvissä. Lisäksi yksittäisillä sivuilla on ensimmäisen kappaleen lopussa linkit alaotsikoihin sekä jokaisen kappaleen lopusta on myös linkki sivun alkuun. Lisäksi paikoin tekstissä on linkkejä sekä sanastoon, että toisiin alaotsikoihin, silloin kun aihetta on käsitelty myös muualla oppaassa.

Sivuston ulkonäköä ja väritystä suunniteltaessa oli tavoitteena selkeä ja rauhallinen tyyli. Työn edetessä taustasta muodostui kaksivärinen, jossa varsinainen teksti on vaaleammalla pohjalla ja ympäröivän alueen tausta on jonkin verran tummempi. Kaikki käytetyt värit ovat samaa vihreää väriä, ainoastaan sävyjen tummuussaste vaihtelee. Näin ei synny suuria kontrasteja, mikä väsyttää silmiä ja vaikeuttaa lukemista. Sivustolle liitettävissä kuvissa on näkyvissä kesäistä luontoa, joten vihertävä tausta ei myöskään riitele kuvien kanssa.

	Keskiosion tausta (R 243 G 243 B 226)
	Sivuosien tausta (R 229 G 229 B 193)
	Palkki (R 192, G 192, B 105)
	Aktiivinen hyperlinkki (R 103, G 103, B 44)
	Teksti ja hyperlinkki (R 69, G 69, B 29)
	Avattu hyperlinkki (R 128 G 128 B 128)

KUVIO 10. Internet-oppaassa käytetyt värisävyt sekä niiden arvot RGB-järjestelmässä.

Kuvassa 10 näkyvät internet-oppaassa käytetyt värit. RGB-järjestelmän (R = red, G = green, B = blue) avulla on mahdollista löytää täsmälleen sama sävy uudelleen. Keski-osan tausta on sävyltään hailakan harmaanvihreä ja tekstin väri puolestaan hyvin tummanvihreä, muut sävyt sijoittuvat näiden väliin. Tekstin väriksi valittiin tummanvihreä, koska puhdas musta tuntui liian jyrkältä hailakkaa taustaa vasten. Avatun hyperlinkin väriksi valittiin yleisilmeestä poikkeava harmaa. Näin lukijan jo avaamat linkit erottuvat selkeästi vielä avaamattomista linkeistä.

Internetissä on (osoitteessa <http://colorfilter.wickline.org/>) sivu, jossa voi testata minikä tahansa internet-sivun näkymistä eri värisokeusasteikoilla. Muutamilla asteikoilla testattuna internet-oppaaseen valitut vihertävät sävyt näkyvät enimmäkseen ruskeana tai punertavana. Sivun sisältö erottuu kuitenkin hyvin.

Hankalinta sivuston kokoamisessa oli tekstin linkittäminen sanastoon. Frontpage-ohjelman omasta ohjeistuksesta ei löytynyt tähän suoraa vastausta, joten linkittäminen valmistui pääasiassa yrityksen ja erehdyksen kautta. Aluksi sanaston jokaiseen hakusanaan lisättiin kirjanmerkki ja tämän jälkeen varsinaiseen tekstiin liitettiin hyperlinkki, jonka kohteeksi tuli oikeanpuoleisen kehyksen tietty kirjanmerkki.

Sivuston valmistuttua käytettävään muotoon, sitä testattiin ulkopuolisten ihmisten avustuksella. Erityistä huomiota kiinnitettiin sivuston toimivuuteen sekä mahdollisten epäselvien termien selittämiseen. Ensimmäinen, epävirallinen kysely sivuston toimivuudesta osoitettiin jonkin verran tutuille ihmisille. Näin toimittiin, koska sivusto ei ollut vielä valmis, eikä sitä haluttu antaa julkiseen levitykseen. Seuraava testaus tehtiin myöhemmin, sivuston jo valmistuttua, tällöin kohdeyleisönä oli tuntemattomia ihmisiä. Kummassakin testauksessa löytyi muun muassa lisää termejä, joita oli tarpeen selventää.

Työn valmistuttua sivusto sijoitetaan koulun palvelimelle, mutta jatkossa se tullaan siirtämään Ylä-Savon Veturin kotisivuille, jonne on tarkoitus kerätä muitakin oppaita.

PÄÄTÄNTÖ

Lemmikkikotieläin-oppaan tarve on tullut selvästi ilmi työn edetessä. Aihe on ilmeisesti puhuttanut maatalousalallakin työskenteleviä ihmisiä jo aiemmin, sillä palautteesta päätellen kyselyjä tästä aiheesta on tullut paljon. Palaute työn tarpeellisuudesta onkin kannustanut työn tekemisessä, erityisesti kun oma usko on horjunut.

Työn edetessä kävi selväksi, että suunnitelmavaiheessa tehty rajausta ei ollut riittävä. Aihe olisi pitänyt rajata tarkemmin etukäteen, sillä kirjoitusvaiheessa tapahtunut karsinta häiritsi työskentelyä. Työn rajausta oli kuitenkin osa ongelmanratkaisua, joten sen tarkoitus olikin elää työn mukana.

Aiheen rajausta voitiin jakaa kahteen osaan, ensimmäiseen osaan kuuluivat eläinten hoidon käytännön työt ja toiseen viralliset ohjeet ja lait. Lähes kaikissa eläinten pitoa käsittelevissä teoksissa oli käsitelty samat perusasiat (ruokinta, asuintilat ym.), mikä auttoi sisällön rajauksessa. Virallisemman osuuden rajausta oli hankalampi, sillä missään ei suoraan sanottu, mitä kaikkea lemmikinomistajan on otettava huomioon. Elin-tarviketurvallisuusviraston internet-sivuilla on hyvin kattava kokoelma ohjeita ja erilaisia oppaita, joten sieltä oli paras lähteä liikkeelle. Yleensä erilaisissa ohjeissa ja säädöksissä oli viittauksia muihin lähteisiin, joten näitä seuraamalla sisältö alkoi hahmotua. Lopputuloksessa sisällön rajausta on onnistunut hyvin, sillä valmistunut opas on nyt tarpeeksi informatiivinen, olematta kuitenkaan liian pitkä.

Työssä käytetty lähdekirjallisuus oli tasoltaan melko kirjavaa. Osa teoksista oli selkeästi laadittu asiapohjalta, jolloin teoksen sisältö oli sellaisenaan käyttökelpoista. Muutamaiset teokset olivat sen sijaan hyvinkin runollisia ja välillä pääaihe tuntui suorastaan katoavan kaiken muun tarinoinnin tieltä. Onneksi teoksissa oli myös paljon hyvää, sillä usean vuosikymmenen eläinten hoito -kokemuksessa on paljon sellaista tietoa, mikä kannattaa jakaa eteenpäin.

LÄHTEET

- Aaltonen, U. 2005. Kuttu ja kutunpito. 2. uudistettu painos. Helsinki: Otava.
- Aro, H. (toim.). 1997. Sikojen lajinmukainen hoito. Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Mikkeli.
- Kyntäjä, J., Teräväinen, H. (toim.) 2001. Lypsylehmän ruokinta. Tieto tuottamaan 82. Maaseutukeskusten liiton julkaisuja. 5. painos. Helsinki: Maaseutukeskusten liitto.
- Kyrö, M. 1998. Luonnonmukainen kotieläintuotanto. Helsinki: Suomen 4H-liitto.
- Lilja, V. 2006. Maatiaisten matkassa: Jokaisessa kotieläimessä elää maatiainen. Helsinki: Maahenki Oy. 9-13.
- Mitä maaseudun kehittämissyhdistyksen tekevät Pohjois-Savossa? 2003. Tuluksia. Pohjoissavolaisten maaseudun kehittämissyhdistysten yhteisjulkaisu. Nro 1, 6/2003.
- Myllys, A. 1999. Naudan hyvä elämä. Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Mikkeli.
- Nurmi, T., Rekiaro, I. & Rekiaro, P. 1998. Uusi suomen kielen sanakirja. Helsinki: Gummerus Oy.
- Puurunen, T. & Teräväinen, H. (toim.) 2002. Laiduntaminen kannattaa. Tieto tuottamaan 99. Maaseutukeskusten liiton julkaisuja. Helsinki: Maaseutukeskusten liitto.
- Ramirez, M. 1996. Veden aatelist. Kesyjen vesilintujemme hoito-opas. Cosmoprint Oy.
- Rehnström, K. 2000. Luomukanan hoito. Helsinki: Biodynaaminen yhdistys.
- Savolainen, U. & Teräväinen, H. (toim.) 2000. Lampaan ruokinta ja hoito. Tieto tuottamaan 90. Maaseutukeskusten liiton julkaisuja. 2. uudistettu painos. Helsinki: Maaseutukeskusten liitto.
- Stenberg, G. 1998. Elämä lampaiden kanssa -lampaiden puolesta. Turku: Typopress Oy.
- Streng, J. 1999. Eläinsuojelu ja rikosoikeus. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Telkänranta, H. 2004. Kanojen maailma. Sanasilta Oy.
- Vilka, L. 1998. Oikeutta luonnolle. Ympäristöfilosofia, eläin ja yhteiskunta. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Ylä-Savon Veturi ry. 2006. Tuluksia. Pohjoissavolaisten maaseudun kehittämissyhdistysten yhteisjulkaisu, syyskuu 2006, 8.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Aro, J. 2003. Hevonen – terapeutti ja työtoveri. Ratsastusterapeutin kokemuksia ratsastusterapiasta. Jyväskylän yliopisto, Erityispedagogiikan laitos. Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma. [Viitattu 2.10.2007]. Saatavissa:

<http://selene.lib.jyu.fi:8080/gradu/v03/G0000387.pdf>

Alkutuotanto. Elintarviketurvallisuusvirasto. [Viitattu 18.8.2007]. Saatavissa:

http://www.evira.fi/portal/fi/elintarvikkeet/valvonta_ja_yritt_j_t/alkutuotanto/

Eläinsuojeluasetus (7.6.1996/396). Finlex. [Viitattu 4.4.2007]. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19960396>

Eläinsuojelulaki (247/1996). Finlex. [Viitattu 27.8.2007]. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1996/19960247>

Eläintauti- ja hyvinvointiohjelma. Elintarviketurvallisuusvirasto. [Viitattu 7.4.2007].

Saatavissa: http://www.palvelu.fi/evi/files/55_519_479.pdf

Eläintautilaki (18.1.1980/55). Finlex. [Viitattu 13.3.2007]. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1980/19800055>

Eläinten teurastamiselle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset. 1997. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja, F7. [Viitattu 21.8.2007]. Saatavissa:

<http://wwwb.mmm.fi/el/laki/f7.html>

Eläinten vakuuttaminen. Pohjola. [Viitattu 2.4.2007]. Saatavissa:

<http://www.pohjola.fi/YRY/VakuutusSegmentit/Maatalousyrittajat/Elaintenvakuuttaminen/default.htm>

ETT pähkinänkuoressa. 2006. Eläintautien torjuntayhdistys ETT ry. [Viitattu

7.9.2007]. Saatavissa: <http://www.ett.fi/tiedostot/pdf/ETTpk2006.pdf>

Haaranen, T., Partanen, H. & Tarvainen, A. 2007. Luonnon ja maiseman erityiset, perinnebiotoopit. Maatalouden ympäristötuen erityiset -opas. Maa- ja metsätalousministeriö. [Viitattu 20.4.2007].

<http://lomake.mmm.fi/ShowFile?ID=21181&LUOKKA=547>

Hautaaminen. 2007. Eläinperäiset sivutuotteet. Elintarviketurvallisuusvirasto. [Viitattu 21.8.2007]. Saatavissa:

http://www.evira.fi/portal/fi/asiakokonaisuudet/elainperaiset_sivutuotteet/hautaaminen/

Hevosenomistajan opas. 2007. Suomen Hippos ry. [Viitattu 5.10.2007]. Saatavissa:

http://www.hippos.fi/hippos/hevosen_hyvinvointi/hevosenomistajanopasvalmis.pdf

Kettinen, N. 2007. Mikä ihmeen kaverikoira? Kaverikoiratoiminta tutuksi Jyväskylän alueen vammaisalan työntekijöille. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja ter-

veysala. Opinnäytetyö. [Viitattu 2.10.2007]. Saatavissa:
<https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/6416/TMP.objres.478.pdf?sequence=1>

Kuolleen eläimen hävittäminen ja raatokeräily. 2000. Maa- ja metsätalousministeriön ohje. [Viitattu 27.3.2007]. Saatavissa:
<http://wwwb.mmm.fi/el/art/sivutuote/havittaminen.html#2>

Lampaiden ja vuohien merkitsemis- ja rekisteröintiopas. 2007. Elintarviketurvallisuuksivirasto. [Viitattu 7.10.2007]. Saatavissa:
http://www.evira.fi/attachments/elaimet_ja_terveys/merkitseminen/lampaiden_ja_vuohien_merkitseminen_ja_rekisterointiopas.pdf

Lannan käsittely ja käyttö maataloilla. 2005. Soveltamisopas III. Maa- ja metsätalousministeriö. Kasvintuotannon tarkastuskeskus. [Viitattu 26.3.2007]. Saatavissa:
http://www.evira.fi/attachments/elaimet_ja_terveys/sivutuote/sivutuote_lanta.pdf

Laki eräistä naapurussuhteista, 7§ (4.2.2000/90). [Viitattu 26.3.2007]. Saatavissa:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1920/19200026>

Lammas laiduneläimenä. 2007. Laidunpankki. Faba Jalostus. [Viitattu 23.8.2007]. Saatavissa: <http://www.laidunpankki.fi/lammas.htm>

Lundqvist, E. 2005. Miten eläinsuojelulainsäädäntö mahdollistaa kanojen lajityypillisen käyttäytymisen nykypäivän tuotanto-oloissa? Helsingin yliopisto, Bio- ja ympäristötieteiden laitos. Ympäristönsuojelutiede, Pro gradu -tutkielma. [Viitattu 15.7.2007]. Saatavissa: <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/bio/bioja/pg/lundqvist/mitensuo.pdf>

Maatiaislampaat. Maatiainen ry. [Viitattu 4.4.2007]. Saatavissa:
<http://www.maatiainen.fi/lammas.htm>

Munintakanalaksi rekisteröityminen. Elintarviketurvallisuusvirasto. [Viitattu 23.7.2007]. Saatavissa:
http://www.evira.fi/portal/fi/elaimet_ja_terveys/merkitseminen_ja_rekisterointi/kanat/

Myrskylä, P. 2006. Muuttoliike ja työmarkkinat. Työpoliittinen tutkimus 321. Työministeriö. Helsinki. [Viitattu 2.8.2007]. Saatavissa:
http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/06_tutkimus/tpt321.pdf

Mäkinen, H. & Pennanen, K. 2005. Emolehmän hoito ja ruokinta. Rotuesittely. Oulun seudun ammattikorkeakoulu, Luonnonvara-ala. Opinnäytetyö. [Viitattu 10.9.2007]. Saatavissa: <http://www.oamk.fi/~mjarvi/emolehma/rotuesittely.htm>

Nautaeläinten merkitsemis- ja rekisteröimisopas. 2004. Maa- ja metsätalousministeriön ohje. Elintarviketurvallisuusvirasto. [Viitattu 26.3.2007]. Saatavissa:
http://www.evira.fi/attachments/elaimet_ja_terveys/merkitseminen/rek_opas_fi.pdf

- Nivalainen, S. 2002. Maallemuuttajat – millaisia he ovat? Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen työpapereita. Nro 59. [Viitattu 26.8.2007]. Saatavissa: http://www.ptt.fi/dokumentit/tp59_09080610.pdf
- Perustietoa minisiasta. 2003. Suomen minipossuyhdistys ry. [Viitattu 1.4.2007]. Saatavissa: <http://www.geocities.com/minipossut/>
- Priha, M. (toim.). 2003. Laidunnus. Perinnebiotooppien hoitokortti 1. Maa- ja metsätalousministeriö. [Viitattu 21.4.2007]. Saatavissa: http://www.mavi.fi/attachments/5o8Wap0Df/5jQzRaTfE/Files/CurrentFile/1_laidunnus.pdf
- Puhdasta juomavettä eläimille. 2007. Tautisuojaus ohjeet. Eläintautien torjuntayhdistys Ett ry. [Viitattu 28.4.2007]. Saatavissa: <http://www.ett.fi/index.php?ryhma=107>
- Rakennuslupa. 2007. Työtehoseuran julkaisuja: VIRAKO, viljelijä rakennuttaa. [Viitattu 26.8.2007]. Saatavissa: <http://www.tts.fi/rakentaminen/rakennuslupa.htm>
- Runsas tuhoeläinkanta levittää eläintauteja. 2007. Tautisuojaus ohjeet. Eläintautien torjuntayhdistys Ett ry. [Viitattu 28.4.2007]. Saatavissa: <http://www.ett.fi/index.php?ryhma=108>
- Ruokinnan perusteet. Seinäjoen koulutuskeskus, maatalous- ja metsäoppilaitos. Virtuaali IMO. [Viitattu 4.4.2007]. Saatavissa: <http://192.98.64.131/web/luomu/lnauta/lnauta.htm>
- Salmonelloosi. Eläintautien torjuntayhdistys Ett ry. [Viitattu 29.3.2007]. Saatavissa: <http://www.ett.fi/index.php?ryhma=116>
- Saloranta, M. (toim.). 2007. Asuinmaaseutu 2007 – 2010. Maaseutuasumisen kehittämissuunnitelma. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu. [Viitattu 18.9.2007]. Saatavissa: http://www.maaseutupolitiikka.fi/files/58/YTR_2_2007.pdf
- Savolainen, U. 2007. Alkuperäisrotujen kasvattaminen. Maatalouden ympäristötuen erityistuet -opas. Maa- ja metsätalousministeriö. [Viitattu 2.10.2007]. Saatavissa: <http://lomake.mmm.fi/ShowFile?ID=21180&LUOKKA=547>
- Siipikarja pidettävä sisätiloissa lintujen kevätmuuton aikana koko maassa. 2007. Maa- ja metsätalousministeriön tiedote. [Viitattu 28.3.2007]. Saatavissa: http://www.mmm.fi/fi/index/ministerio/tiedotteet/070208_sisallapito.html
- Sikarutto. 2003. Eläintautien torjuntayhdistys. [Viitattu 12.3.2007]. Saatavissa: <http://www.ett.fi/index.php?ryhma=165>
- Sikojen merkitseminen ja rekisteröinti. Elintarviketurvallisuusvirasto. [Viitattu 27.3.2007]. Saatavissa: http://www.evira.fi/portal/fi/elaimet_ja_terveys/merkitseminen_ja_rekisterointi/siat/

Suomen kansallinen eläingeenivaraohjelma. 2004. Maa- ja metsätalousministeriö. [Viitattu 5.4.2007]. Saatavissa: <http://wwwb.mmm.fi/tiedoteliitteet/elaingeenivaraohjelma.pdf>

Suomenkarjan jalostuksesta. 2007. Suomen alkuperäiskarja ry. [Viitattu 4.4. 2007]. Saatavissa: <http://www.kolumbus.fi/suomenalkuperaiskarja/jalostus.html>

Tautisulku. Eläintautien torjuntayhdistys Ett ry, Tautisuojaus ohjeet. [Viitattu 28.3.2007]. Saatavissa: <http://www.ett.fi/index.php?ryhma=109>

Tavoitteena terve ja hyvinvoiva ankka tai hanhi. 2003. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja. [Viitattu 28.8.2007]. Saatavissa: <http://wwwb.mmm.fi/el/julk/tavankkafi.html>

Tavoitteena terve ja hyvinvoiva lammas. 2004. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja. [Viitattu 4.4.2007]. Saatavissa: <http://wwwb.mmm.fi/el/julk/tavlammas.html>

Tavoitteena terve ja hyvinvoiva nauta. 2003. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja. [Viitattu 11.9.2007]. Saatavissa: <http://wwwb.mmm.fi/el/julk/tavnauta.html>

Tavoitteena terve ja hyvinvoiva sika. 2003. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja. [Viitattu 1.4.2007]. Saatavissa: <http://wwwb.mmm.fi/el/julk/tavsika.html>

Terveysturvallisuuslaki (19.8.1994/763). [Viitattu 26.3.2007]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940763>

Tietoa lintuinfluenssasta. Evira. [Viitattu 29.3.2007]. Saatavissa: http://www.evira.fi/portal/fi/elaimet_ja_terveys/el_intaudit/lintuinfluenssa/tietoa_lintuinfluenssasta/

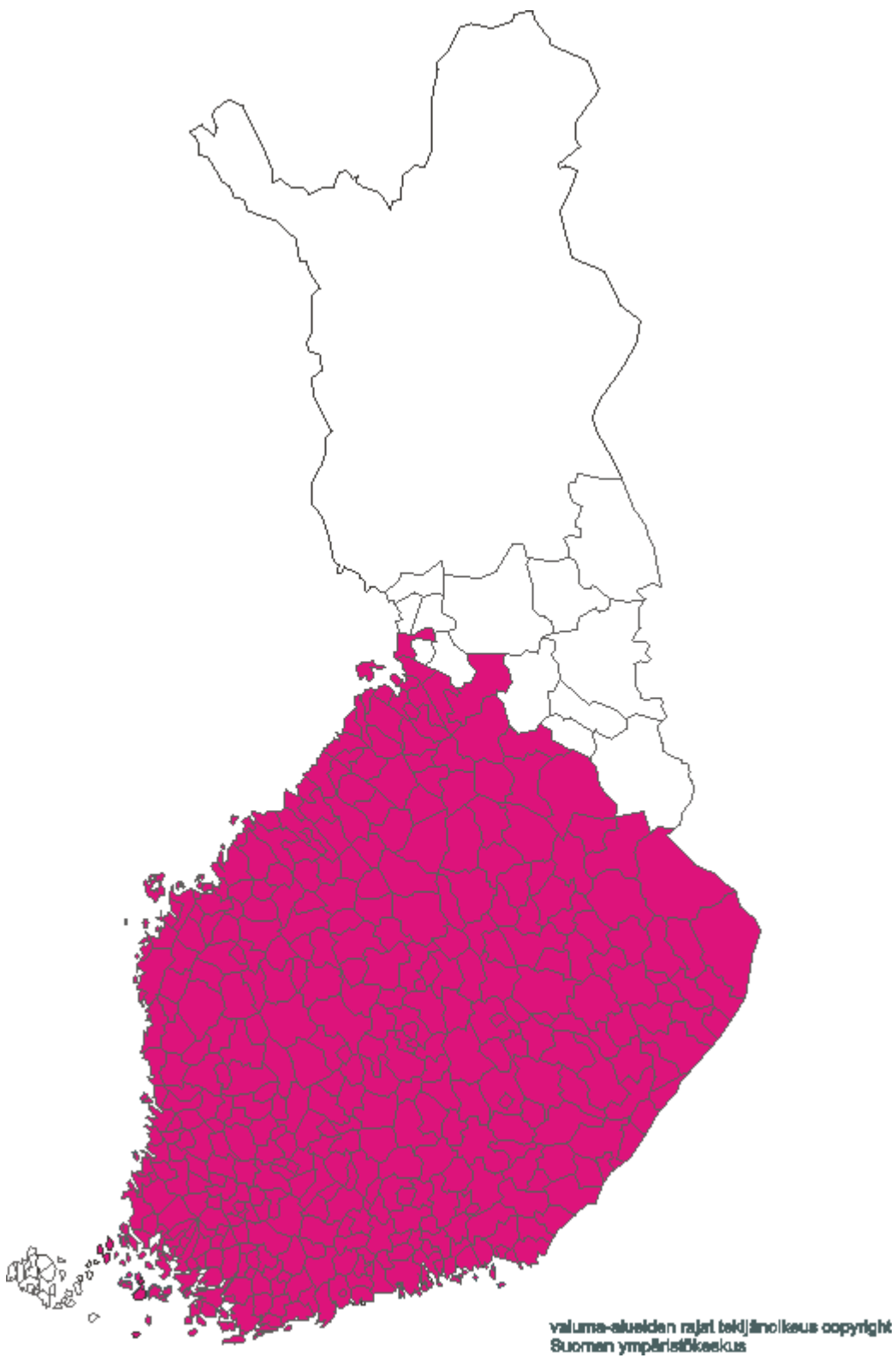
Tujula, J. 2005. Johdanto kotisivujen tekemiseen: Toimivat sivut, lyhyt oppimäärä. [Viitattu 11.4.2007]. Saatavissa: <http://koti.mbnet.fi/ugo/johdanto.html#millaiset>

Veterin toiminta-alue. 2006. Kartta. Ylä-Savon Veturi ry. [Viitattu 8.10.2007]. Saatavissa: <http://www.ylasavonveturi.fi/toiminta-alue.htm>

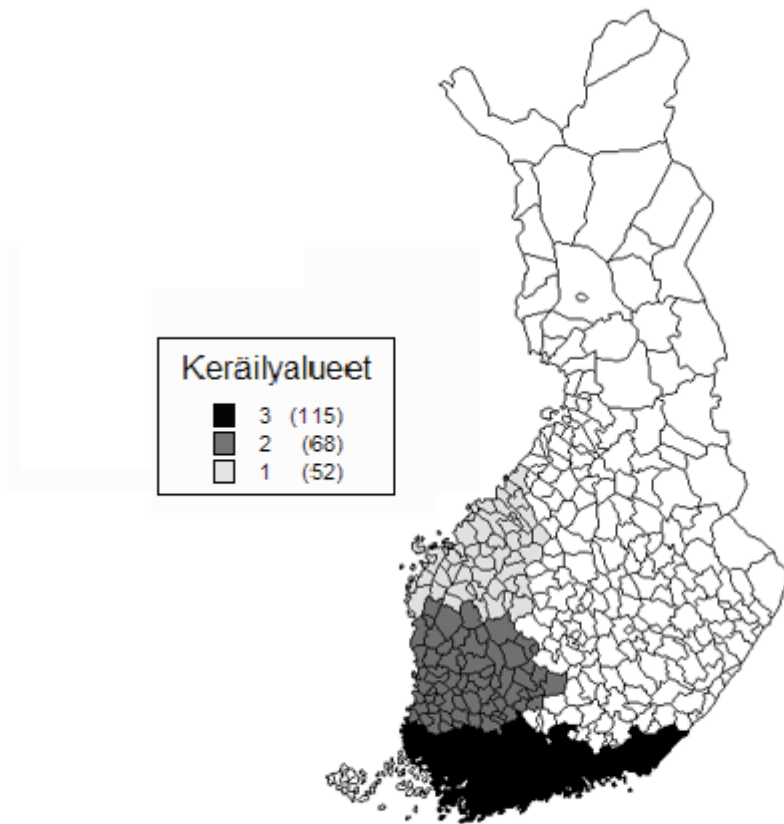
Ympäristölupahakemus eläinsuojalle. [Viitattu 26.3.2007]. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=2747>

Älä tuo tauteja matkatuliaisina! Eläintautien torjuntayhdistys Ett ry, Tautisuojaus ohjeet. [Viitattu 28.3.2007]. Saatavissa: <http://www.ett.fi/index.php?ryhma=111>

KUVIO 1. Nautojen, lampaiden ja vuohien raatokeräilyalueen kartta. Lähde:
http://www.evira.fi/attachments/elaimet_ja_terveys/sivutuote/kerailyalue_nauta.gif

KUVIO 2. Sikojen ja siipikarjan raatokeräilyalue. Lähde:
http://www.evira.fi/attachments/elaimet_ja_terveys/sivutuote/kerailyalue_sika.gif